

AUTORITATEA PĂRINTEASCĂ

Bogdan-Dumitru MOLOMAN*
Lazăr-Ciprian URECHE**

Abstract. The parental authority. In this study, the authors have examined the provisions of the Romanian Civil Code (articles 483-507) concerning the parental authority.

The Romanian legislator preferred this notion to the injury of the one of protecting the minor by means of the parents (parental protection) previously stipulated by the stipulations of the Family Code. The Romanian legislator defines the parental authority notion in art. 483 paragraph (1) of the Civil Code as the ensemble of rights and obligations regarding both the child's person and goods and equally belonging to both of the parents.

Keywords: parental authority, parents, child, divorce, presumption, Romanian Civil Code

I. *Prolegomene.* A) *Reglementare.* Sub imperiul Codului familiei, în contextul reglementărilor consacrate „ocrotirii celor lipsiți de capacitate, a celor cu capacitate restrânsă și a altor persoane” (art. 97-160), a fost reglementată „ocrotirea minorului” (art. 97-141); sub auspiciile Codului civil de la 1864, Titlul VIII (alcătuit din art. 309-324) din Cartea I – *Despre persoane*, purta denumirea marginală „*Despre puterea părintească*”.

Actualmente, autoritatea părintească este reglementată de art. 483-512 (art. 483-486 - dispoziții generale, art. 487-502 – drepturile și îndatoririle părintești, art. 503-507 – exercitarea autorității părintești, art. 508-512 – decăderea din exercițiul drepturilor părintești) ale titlului IV, intitulat „*Autoritatea părintească*”, din cartea a II-a, intitulată „*Despre familie*”, din Legii nr. 287/2009 privind Codul civil¹. Aceste dispoziții cu caracter general sunt completate și cu dispozițiile Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului², cu modificările și completările ulterioare.

Prezentul studiu reprezintă o analiza amănunțită a art. 483-507 C.civ.

B) *Noțiune. Principii generale.* Capitolul I „Dispoziții generale” din Titlul al IV-lea, „*Autoritatea părintească*” a Cărții a II-a, „*Despre familie*” din Codul civil debutează, probabil, în mod natural cu o încercare de definire a sintagmei de „*autoritate părintească*”; în acest sens, legiuitorul apreciază universul autorității părintești ca fiind creat din integralitatea

*drepturilor și obligațiilor ce revin în mod egal ambilor părinți referitoare atât la persoana, cât și la bunurile minorului*³.

În ceea ce ne privește, considerăm că renunțarea de către legiuitor la sintagma „ocrotire părintească” din vechea reglementare și utilizarea terminologiei „autoritate părintească” marchează revenirea la tradiția normativă română din domeniul.

În opinia noastră, *autoritatea părintească nu reprezintă altceva decât un conglomerat de drepturi și obligații, atât unele, cât și celelalte având un unic deziderat și ideal comun, anume binele copilului, exprimat într-un limbaj simplu și laic, sau într-unul tehnic, de specialitate, interesul superior al copilului; autoritatea părintească nu este nimic altceva decât consacarea juridică a unei obligații în primul rând morale, și anume de a conduce copilul la vârsta adultă și la independența sa, asigurându-i protecția și educația, prin respectul persoanei sale.*

Din definiția dată autorității părintești de către autorii Codului civil, precum și din textele legale incidente în materie, se desprind următoarele *principii ale autorității părintești* care au la bază *interesul superior al copilului*, și anume⁴: a) autoritatea părintească aparține în mod egal ambilor părinți; b) autoritatea părintească se exercită numai în interesul superior al copilului, cu respectul datorat persoanei acestuia; c) copilul are dreptul de a participa la toate deciziile care îl privesc, ținând cont de vârsta și gradul său de maturitate; d) răspunderea pentru creșterea copiilor lor minori aparține ambilor părinți în mod egal; e) principiul egalității copilului din afara căsătoriei cu cel din căsătorie și din adopție.

C. Criterii/Condiții. Alineatul secund al art. 483 C.civ. pune în lumină criteriile în funcție de care „părinți”⁵ trebuie să se ghideze pentru a asigura o exercitare corespunzătoare a îndatoririlor aferente autorității părintești. Așadar, *condițiile demne de a fi urmate în vederea garantării ocrotirii părintești optime și conforme sunt enumerate și vizează aspecte distincte.*

În primul rând, prioritară este aplicarea principiului interesului superior al minorului, figură centrală în cadrul normelor de dreptul familiei, în jurul căreia au fost creionate instituții multiple. De altfel, minorul este beneficiarul real al instituției autorității părintești, fiind necesară ocrotirea acestuia, idee fundamentată pe faptul dezvoltării sale insuficiente (minorul nu deține capacitatea deplină de exercițiu, și pe cale de consecință, legiuitorul a apreciat necesar și oportun un suport permanent în favoarea acestuia în sarcina părinților săi – acesta este și rolul autorității părintești).

Noțiunea de „*interes superior al copilului*” este o noțiune abstractă, destul de greu de încadrat, astfel încât realizarea practică a acestui principiu presupune, înainte de toate, recunoașterea și garantarea prerogativelor fundamentale ale copilului, însă întotdeauna cu luarea în considerare a nevoilor speciale determinate de vârsta și gradul de maturitate al fiecărui copil în parte.

Principiul *ocrotirii interesului superior al copilului*, ca drept fundamental, pentru a putea produce în practică efectele dorite de legiuitor, trebuie aplicat în mod diferit, de la caz la caz, ținându-se cont de mai multe criterii, cum ar fi de exemplu cele care țin de⁶: vârstă, dezvoltare fizică și psihică, temperament, inteligență emoțională, mediu, antecedente, relațiile cu familia și alte persoane de referință, dezvoltare intelectuală și, nu în ultimul rând, stare de sănătate

Părinții sunt chemați întotdeauna primii să respecte și să garanteze drepturile copilului, ca principali gestionari ai acestor drepturi, dar și ca reprezentanți legali ai acestuia și titulari ai unui pachet consistent de obligații corelative. Însă, pe lângă toate acestea, părinții funcționează ca formatori ai educației copilului, realizând inițierea și modelarea conduitei acestuia.

Astfel, în conformitate cu prevederile legale, părinții sunt cei cărora le revine pe deplin responsabilitatea pentru modul în care înțeleg să asigure creșterea, educarea și dezvoltarea copilului, aceștia având obligația de a-și exercita drepturile și de a-și îndeplini obligațiile părintești cu respectarea *interesului superior al copilului*, prin asigurarea acestuia a tot ceea ce este necesar atât material, cât și spiritual pentru creșterea, educarea și întreținerea sa. În același timp, așa cum, pe bună dreptate, s-a opinat în literatura de specialitate⁷, părinții nu sunt doar gardieni, ci și reprezentanți legali în ceea ce privește persoana și patrimoniul copilului.

În *plan secund*, deși în strânsă legătură cu interesul superior al copilului, autorii Codului civil au apreciat necesar a se face referire expresă și la sentimentul de respect acordat persoanei minorului, de care se impune a se ține seamă în circumstanța exercitării drepturilor și obligațiilor părintești în ce privește persoana și bunurile copilului.

O a treia cerință reliefată, în mod expres, este cea privitoare la rolul pe care copilul îl deține în toate hotărârile pe care părinții le iau în legătură cu soarta acestuia. Deși nu este o entitate cu capacitate de exercițiu deplină, copilul nu este îndrituit să aibă o postură pur pasivă față de împrejurările care au ca scop hotărârea unor aspecte referitoare la propria existență.

Față de această conjunctură, legiuitorul prevede, în mod expres, necesitatea implicării copilului la toate deciziile care îl privesc, desigur, având în vedere etatea sa și nivelul de maturitate atins. Ținând seama de faptul că personalitatea unui individ prinde contur pe durata unui interval de timp îndelungat, este fără putință de tăgadă că un copil, chiar neajuns la apogeul dezvoltării fizice, psihice, intelectuale, este în măsură să-și expună viziunea în ceea ce privește luarea unor hotărâri privitoare la dezvoltarea sa armonioasă, la creșterea, învățătura și educarea acestuia.

Alineatul final al art. 483 C.civ. desenează o responsabilitate comună în sarcina ambilor părinți. Ca să fim mai preciși, *răspunderea părinților se află în strânsă conexiune cu creșterea copiilor lor minori*. O astfel de dispoziție este mai mult decât firească, în condițiile în care părinții reprezintă entitățile investite, prin ele însele, să vegheze la respectarea garanției privind creșterea și dezvoltarea armonioasă a propriilor copii minori.

D) *Intervalul de timp în care operează autoritatea părintească*. În conformitate cu dispozițiile art. 484 C.civ.⁸, autoritatea părintească se exercită *până la data când copilul dobândește capacitatea deplină de exercițiu*. În ceea ce ne privește, putem opina faptul că *aceste dispoziții legale fixează puncte de reper pe axa cronologică a existenței unei persoane*. Mai exact, se indică intervalul de timp pe durata căruia operează ocrotirea părintească. Așadar, ansamblul de drepturi și obligații părintești asupra persoanei cât și asupra bunurilor copilului produce efecte până la majoratul minorului, respectiv până la momentul la care copilul dobândește deplinătatea capacității de exercițiu.

În conformitate cu dispozițiile art. 38 C.civ., „Capacitatea de exercițiu deplină începe la data când persoana devine major” [alin. (1)]; „Persoana devine majoră la împlinirea vârstei

de 18 ani [alin. (2)]. Legiuitorul român instituie și excepția de la regula anterior menționată, și anume: capacitatea deplină de exercițiu se poate dobândi înaintea vârstei de 18 ani, fie prin căsătorie [art. 39 alin. (1) C.civ. – *Minorul dobândește, prin căsătorie, capacitatea deplină de exercițiu*], fie prin hotărâre judecătorească (Codul civil instituind astfel instituția emancipării minorului) [art. 40 C.civ. – *Pentru motive temeinice, instanța de tutelă poate recunoaște minorului care a împlinit vârsta de 16 ani capacitatea deplină de exercițiu*].

Oricare dintre cele trei momente poate marca încetarea autorității părintești.

E) *Îndatorirea de respect*. Potrivit art. 485 C.civ., „*copilul datorează respect părinților săi indiferent de vârsta sa*”. Excepție veritabilă de la butada profană dreptului „*respectul se câștigă*”, puterea creatoare a legiuitorului creionează obligația de „*respect*”⁹ pe care norma legală i-o impune copilului, indiferent de etate, cu referire la părinții săi. Prin dispoziția art. 485 C.civ., se explicitează, în mod inerent, *legătura indisolubilă dintre copil și părinții săi, liant care are ca fațetă și îndatorirea de respect*.

Așa cum, pe bună dreptate, s-a evidențiat în literatura de specialitate¹⁰, art. 485 C.civ. obligă copilul să respecte părinții „indiferent de vârsta sa”, adică și atunci când, având capacitate deplină de exercițiu, nu se mai află sub „autoritatea lor”.

În pofida faptului că autorii Codului civil au preferat o reglementare expresă a acestei obligații, în linii generale, încălcarea acesteia nu produce, în principiu, efecte juridice, în sensul în care nu se prevăd sancțiuni inerente în ipoteza violării acestei obligații.

Respectul față de părinți apare și în paginile Bibliei sub forma unor porunci. A patra poruncă a lui Dumnezeu către Moise a fost: „*Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, pentru ca să ți se lungească zilele în țara, pe care ți-o dă Domnul, Dumnezeul tău*”¹¹. Această poruncă apare și în paginile Noului Testament: „*Copii, ascultați de părinții voștri în toate lucrările, căci lucrul acesta place Domnului*”¹².

F) *Neînțelegerile dintre părinți*. Articolul ultim din Capitolul I intitulat „Dispoziții generale”, reglementează ipoteza disputelor intervenite între părinți referitoare la exercitarea ocrotirii părintești. Potrivit art. 486 C.civ., *ori de câte ori există neînțelegeri între părinți cu privire la exercițiul drepturilor sau la îndeplinirea îndatoririlor părintești, instanța de tutelă, după ce îi ascultă pe părinți și luând în considerare concluziile raportului referitor la ancheta psihosocială, hotărăște potrivit interesului superior al copilului. Ascultarea copilului este obligatorie, dispozițiile art. 264 C.civ. fiind aplicabile*.

Într-o atare situație, destul de frecventă în practica judecătorească, revine sarcina instanței de tutelă de a tranșa neînțelegerile dintre părinți, în sensul de a stabili căruia dintre aceștia îi revine exercițiul drepturilor sau îndeplinirea îndatoririlor părintești. Pentru a dispune în acest context, instanța investită cu soluționarea unui litigiu de genul celui expus mai sus, este obligată să procedeze la ascultarea părinților și să dispună efectuarea unei anchete psihosociale, de concluziile căreia va ține seama la adoptarea unei poziții, precum și să asculte perspectiva minorului care a împlinit vârsta de 10 ani (sau sub această vârstă, însă doar atunci când consideră că este necesar), în concordanță cu dispozițiile art. 264 C.civ.

Indiferent de soluția îmbrățișată de instanță, aceasta trebuie să fie în conformitate cu prevederile legale în materie și mai ales să înglobeze și să respecte principiul interesului superior al minorului.

În conformitate cu dispozițiile art. 229 alin. (2) lit. b) Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil¹³, până la reglementarea prin lege a organizării și funcționării instanței de tutelă, raportul de anchetă psihosocială prevăzut de Codul civil este efectuat de autoritatea tutelară, cu excepția anchetei prevăzute de art. 508 alin. (2) C.civ. (pentru dispunerea decăderii din drepturile părintești). Prin urmare, în conformitate cu art. 486 C.civ. raportat la art. 229 alin. (2) lit. b) Legea nr. 71/2011, autoritatea tutelară va întocmi, *la solicitarea instanței de tutelă*, raportul de anchetă psihosocială în situația în care apar neînțelegeri între părinți cu privire la exercițiul drepturilor sau la îndeplinirea îndatoririlor părintești. Instanța de tutelă, după ce îi va asculta pe părinți și luând în considerare concluziile raportului de anchetă psihosocială, hotărăște potrivit interesului superior al copilului.

Potrivit dispozițiilor art. 486 C.civ. coroborate cu cele ale art. 399 C.civ. și în raport de constatările anchetei psihosociale și de interesul superior al copilului, instanța poate lua o măsură de protecție specială, în speță plasamentul¹⁴. Ascultarea copilului este obligatorie, dispozițiile art. 264 C.civ. fiind aplicabile.

*II. Drepturile și îndatoririle părintești. A) Conținutul autorității părintești*¹⁵. În conformitate cu prevederile art. 487 C.civ., *părinții au dreptul și îndatorirea de a crește copilul, îngrijind de sănătatea și dezvoltarea lui fizică, psihică și intelectuală, de educația, învățătura și pregătirea profesională a acestuia, potrivit propriilor lor convingeri, însușirilor și nevoilor copilului; ei sunt datori să dea copilului orientarea și sfaturile necesare exercitării corespunzătoare a drepturilor pe care legea le recunoaște acestuia.*

Legiuitorul face referire în cuprinsul acestui text legal reliefat anterior la elementele pe care le înglobează autoritatea părintească, reliefând frontierele între care părinții au aptitudinea de a-și exercita prerogativele ce derivă din puterea ocrotirii părintești. În acest sens, se stipulează în favoarea, dar și în sarcina părinților, o serie de drepturi și obligații, de la care nu pot să „evadeze”. Astfel, în mod expres, autorii Codului civil învederează că părinții au dreptul și obligația de a proceda la creșterea minorului, veghind la dezvoltarea armonioasă a copilului lor, nu doar din perspectivă fizică, dar și psihică și intelectuală. În egală măsură, se prevede îndatorirea părinților de a îngriji de sănătatea și integritatea minorului lor, dar și de a supraveghea alegerile acestuia în legătură cu educația, învățătura și pregătirea profesională.

Dreptul și îndatorirea de a îngriji de sănătatea și dezvoltarea fizică a copilului se realizează nu numai prin urmărirea permanentă a modului de dezvoltare fizică și a sănătății copilului, ci, mai ales, prin observarea atentă și utilizarea judicioasă a multiplelor măsuri legislative urmărind acest obiectiv¹⁶. Dreptul la ocrotirea sănătății este garantat la nivel constituțional (art. 49 din Constituția României). Copilului, potrivit art. 46 din Legea nr. 272/2004, îi este garantat dreptul de a se bucura de cea mai bună stare de sănătate pe care o poate atinge și de a beneficia de serviciile medicale și de recuperare necesare pentru asigurarea realizării efective a acestui drept; accesul copilului la servicii medicale și de recuperare, precum și la medicația adecvată stării sale în caz de boală este garantat de

către stat, costurile aferente fiind suportate din Fondul național unic de asigurări sociale de sănătate și de la bugetul de stat.

În pofida faptului că părinților li se trasează sarcini precise, totuși, acestora li se conferă o oarecare libertate și independență în îndeplinirea demersurilor la care sunt îndrituiți. Lipsa oprimării se traduce prin sintagma uzitată „*potrivit propriilor lor convingeri*”, ceea ce semnifică posibilitatea legitimă a autorilor ocrotirii părintești de a lua decizii privitoare la destinul propriului lor copil, în concordanță cu mentalitățile, concepțiile și credințele proprii. Convingerile proprii ale celui ce exercită autoritatea părintească nu se pot manifesta în sensul defăimării țării și a națiunii, al îndemnulii la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, al incitării la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică și nici la manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.

Cu toate acestea, deși un rol important îl ocupă propriile convicțiuni sau persuasiunii ale părinților, figura centrală îl ocupă, și de această dată, copilul, cu consecința aferentă a evidențierii principiului interesului superior al minorului. În acest context, dincolo de propriile convingeri ale părinților, fundamentul care trebuie să reprezinte piatra de temelie a exercitării autorității părintești îl constituie însușirile și nevoile copilului. Așadar, chiar dacă credința ascendenților săi s-ar circumscrie unei anumite direcții, interesul superior al minorului impune prudență în luarea oricărei decizii privitoare la dezvoltarea firească și armonioasă a minorului.

Pe cale de consecință, la adoptarea hotărârilor referitoare la creșterea și educarea minorului, se va ține seama în mod imperativ de caracteristicile și de necesitățile copilului. Deși legiuitorul nu prevede în mod expres, opinăm că aceste trăsături de care se face vorbire se referă la: caracterul și personalitatea acestuia, aptitudini de un anumit soi (de ordin real, matematic, umanistic, artistic, sportiv etc.), hobby-uri, înclinații.

Teza finală a art. 487 C.civ. evidențiază îndatorirea părinților de a oferi minorului îndrumările și povețele ori îndemnulii necesare, susceptibile să conducă la apogeul dezvoltării minorului, în mod efectiv și nu doar prin împlinirea vârstei apte să acorde capacitate deplină de exercițiu.

Nu este un mister faptul că, în aparență, poziției minorului în dreptul civil i s-ar putea conferi un caracter de inferioritate, prin prisma faptului că acesta, neavând capacitate deplină de exercițiu (lipsind în totalitate sau având capacitatea restrânsă de exercițiu), nu poate încheia singur și în putere proprie anumite acte juridice, ceea ce ar putea echivala cu o restrângere a drepturilor acestuia. Față de circumstanța în care minorul își duce existența, obligațiile părinților de a-i acorda îndrumări referitoare la exercitarea corespunzătoare a drepturilor pe care legea le recunoaște acestuia apar ca firești, legiuitorul dând dovadă, o dată în plus, de naturalețe.

În practică¹⁷ s-a decis că „tatăl și mama sunt figuri importante de atașament care au rol decisiv în dezvoltarea emoțională și socială a copilului, atât timp cât calitatea interacțiunilor lor va condiționa calitatea relațiilor sociale. De aceea, în situația familiilor care se destramă prin divorț, interesul superior al copiilor, în general, este legat de posibilitatea de a putea accesa cvasinelimitat pe ambii părinți și frați pentru a putea dezvolta relații echilibrate și armonioase cu părinții, frații și familia extinsă a părinților. Interesul superior al minorului

reclamă menținerea acestuia cât mai mult timp într-un mediu familial normal și echilibrat în prezența ambilor părinți și frați. Faptul că părinții nu se află în prezent în preajma niciunui dintre minori și faptul că părinții își doresc să despartă gemenii există riscul ruperii echilibrului sufletesc al acestora, relațiile dintre frați și familiile extinse ale părinților urmând a fi întrerupte. De aceea, având în vedere că părinții deocamdată nu locuiesc cu copiii lor, că aceștia urmează a începe școala, devine vitală pentru dezvoltarea sa morală normală a gemenilor ca ei să locuiască, să învețe și să se dezvolte împreună. Faptul că părinții nu mai pot să fie împreună, nu trebuie să aibă vreo influență asupra copiilor. Un copil crescut și educat cu dragoste și responsabilitate de ambii părinți, chiar și atunci când aceștia nu locuiesc împreună, are șanse mult mai mari de integrare și reușită socială”.

Puterea creatoare a legiuitorului impune autorilor autorității părintești să creeze auspiciile care să garanteze evoluția fizică, mentală, spirituală, morală și socială într-o manieră echilibrată.

În realizarea acestui obiectiv dezirabil, le sunt desenate părinților, în cuprinsul art. 488 C.civ., o serie de îndatoriri apte să conducă în mod firesc la o dezvoltare armonioasă a minorului. În conformitate cu dispozițiile art. 488, cu titulatura „*Îndatoririle specifice*”, „(1) *Părinții au îndatorirea de a crește copilul în condiții care să asigure dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială în mod armonios. (2) În acest scop, părinții sunt obligați: a) să coopereze cu copilul și să îi respecte viața intimă, privată și demnitatea; b) să prezinte și să permită informarea și lămurirea copilului despre toate actele și faptele care l-ar putea afecta și să ia în considerare opinia acestuia; c) să ia toate măsurile necesare pentru protejarea și realizarea drepturilor copilului; d) să coopereze cu persoanele fizice și persoanele juridice cu atribuții în domeniul îngrijirii, educării și formării profesionale a copilului*”.

Acestea, din punctul nostru de vedere, *nu au un caracter exhaustiv*, însă, suntem nevoiți să recunoaștem că *acoperă o paletă variată de argumente susceptibile să creeze o evoluție eficientă a minorului.*

Astfel, există reglementată îndatorirea părinților de a proceda la consfătuirea cu minorul acestora, precum și necesitatea respectării intimității și demnității acestuia.

În plan secund, este trasată, în mod expres, obligația părinților de a aduce la cunoștință copilului lor ansamblul actelor și al faptelor care îl privesc și care îl pot prejudicia, stipulându-se necesitatea luării în considerare a perspectivei acestuia. Potrivit dispozițiilor alineatului prim al art. 28 din Legea nr. 274/2004, *copilul are dreptul la libertate de exprimare*. Libertatea acestuia de a căuta, de a primi și de a difuza informații de orice natură, care vizează promovarea bunăstării sale sociale, spirituale și morale, sănătatea sa fizică și mentală, sub orice formă și prin orice mijloace la alegerea sa, este inviolabilă. În sarcina părinților, art. 28 alin. (3) din Legea nr. 272/2004 instituie obligația de a asigura copiilor informații, explicații și sfaturi, în funcție de vârsta și de gradul de înțelegere al acestora, precum și de a le permite să își exprime punctul de vedere, ideile și opiniile. Părinții nu pot limita dreptul copilului minor la libertatea de exprimare decât în cazurile prevăzute expres de lege.

În egală măsură, se prevede îndatorirea părinților de a depune diligențe necesare în vederea protejării și conservării drepturilor și intereselor legitime ale copilului.

În ultimul rând, se reliefează faptul că o cooperare cu entitățile având competențe în domeniul îngrijirii, educării și formării profesionale a copilului este de bun augur, și deci necesară și oportună.

B) Educarea copiilor. Măsuri disciplinare. Potrivit art. 489 C.civ., cu marginala „Măsurile disciplinare”, măsurile disciplinare nu pot fi luate de părinți decât cu respectarea demnității copilului. Sunt interzise luarea unor măsuri, precum și aplicarea unor pedepse fizice, de natură a afecta dezvoltarea fizică, psihică sau starea emoțională a copilului.

Așadar, putem reliefa faptul că articolul redat anterior stipulează, în mod implicit, posibilitatea părinților de a apela în educarea copiilor lor la unele măsuri disciplinare. Alternativa pendinte nu se bucură, în mod firesc, de o libertate absolută, în sensul în care sunt reglementate limitele care trebuie respectate, astfel încât demersurile disciplinare să își producă efectul dorit.

Pe cale de consecință, vis-à-vis de creionarea concisă a frontierelor între care pot fi aplicate în mod legal măsuri disciplinare, intervenirea unor atare demersuri trebuie să se afle în legătură directă cu respectul datorat demnității copilului. De altfel, viziunea noastră este orientată spre direcția în concordanță cu care *textul legal incident este o nouă aplicație a principiului interesului superior al minorului*.

Se pot încadra printre măsurile disciplinare permise de art. 489 C.civ., spre exemplu, dojenirea copilului sau mustrarea acestuia ori interzicerea sau limitarea de a desfășura diverse activități recreative.

Față de împrejurările relevante, este reglementată, în mod expres, prohibirea adoptării unor măsuri, precum și apelarea la unele sancțiuni de natură fizică, susceptibile prin ele însele să conducă la o periclitate a evoluției fizice, psihice sau a stării emoționale a copilului.

Conchidem, așadar, că *există un oarecare grad de permisivitate în luarea unor măsuri disciplinare* în scopul creșterii și educării minorului, însă obiectivul acestora nu poate să fie acela de conturare a unei poziții din care să asistăm la o punere în primejdie a valorilor referitoare la integritatea fizică, psihică sau emoțională a copilului. Depășirea acestor granițe reglementate reprezintă o trecere din sfera flexibilității în cea a ilicitului, cu consecințele și responsabilitățile aferente.

În conformitate cu prevederile art. 3 alin. (1) din Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie¹⁸, „orice acțiune sau inacțiune intenționată, cu excepția acțiunilor de autoapărare ori de apărare, manifestată fizic sau verbal, *săvârșită de către un membru de familie împotriva altui membru al aceleiași familii*, care provoacă ori poate cauza un prejudiciu sau suferințe fizice, psihice, sexuale, emoționale ori psihologice, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, constrângerea sau privarea arbitrară de libertate” este calificată drept *act de violență familială*.

Legea nr. 286/2009 privind Codul penal¹⁹, în cuprinsul art. 197 cu marginala „*Relele tratamente aplicate minorului*”, dispune, în mod expres, faptul că punerea în primejdie gravă, prin măsuri sau tratamente de orice fel, a dezvoltării fizice, intelectuale sau morale a minorului, de către părinți sau de orice persoană în grija căreia se află minorul, se pedepsește cu închisoarea de la 3 la 7 ani și interzicerea exercitării unor drepturi²⁰. Pe bună dreptate, s-a

reliefa în literatura de specialitate²¹ că obiectul principal al acestei incriminări constă în combaterea faptelor susceptibile să pună în pericol dezvoltarea fizică, intelectuală sau morală a minorului, să altereze atmosfera de familie în care trebuie crescut minorul și care îi poate asigura acestuia o dezvoltare normală și condiții favorabile unei dezvoltări corespunzătoare.

C) *Părinte minor. Drepturi.* În conformitate cu dispozițiile art. 490 C.civ., „*Părintele minor care a împlinit vârsta de 14 ani are numai drepturile și îndatoririle părintești cu privire la persoana copilului [alin. (1)]. Drepturile și îndatoririle cu privire la bunurile copilului revin tutorei sau, după caz, altei persoane, în condițiile legii [alin. (2)]*”.

Autorii Noului Cod civil apelează, credem noi, în susținerea principiului interesului superior al minorului, la o restrângere a drepturilor părintelui minor care a ajuns la pragul de 14 ani.

Într-o atare conjunctură, *părintele minor de 14 ani este în măsură să își exercite exclusiv drepturile și obligațiile decurgând din ocrotirea părintească ce au o componentă referitoare la persoana copilului*²². Per a contrario, rezultă faptul că prerogativele referitoare la bunurile copilului revin unei alte persoane.

În situația în care minorul are vârsta sub 14 ani, el este lipsit total de capacitate de exercițiu, astfel, că nu poate avea exercițiul drepturilor și îndatoririlor părintești nici cu privire la persoana copilului și nici cu privire la bunurile acestuia²³.

Misterul este elucidat de alineatul secund al articolului expus anterior care stipulează, fără nicio îndoială, că entității căreia îi revin drepturile și îndatoririle cu referire la bunurile copilului este reprezentată de tutore. Aceasta reprezintă regula generală într-o atare ipoteză. Cu toate acestea, legiuitorul anticipează situații în care aceste prerogative ar putea reveni unei alte persoane, în condițiile legii.

Având în vedere faptul că dispozițiile art. 110 C.civ., referitoare la instituirea tutelei, nu cuprind și situația de față, măsura plasamentului în familia extinsă sau substitutivă este singura soluție pentru copilul născut din părinți care nu au împlinit 14 ani.

Deși nu prea „vocal” în enumerarea acestora, viziunea noastră se circumscrie direcției conform căreia prin sintagma „alte persoane” s-ar putea înțelege, cu titlu de exemplu, celălalt părinte al minorului care beneficiază de capacitate deplină de exercițiu sau persoana în sarcina căreia a fost instituită măsura plasamentului.

În literatura de specialitate²⁴, s-a sugerat, *de lege ferenda*, completarea de către legiuitor a dispozițiilor art. 39 C.civ., în sensul că dobândește capacitate deplină de exercițiu, alături de minorul care se căsătorește, și cel care devine părinte, motivat de faptul că:

a) părintele în vârstă de 14 ani are capacitate restrânsă de exercițiu, iar actele lui juridice, indiferent că privesc persoana sau bunurile sale, trebuie încuviințate de ocrotitorul său legal;

b) în schimb, acest părinte, cu vârsta de 14 ani, poate perfecta singur acte juridice care privesc persoana copilului său – altfel spus, în mod paradoxal, sub aspect juridic, acest părinte poate face pentru copilul său ceea ce nu poate face pentru sine însuși.

D) *Religia copilului.* În cuprinsul art. 491 C.civ. se stipulează că: „*Părinții îndrumă copilul, potrivit propriilor convingeri, în alegerea unei religii, în condițiile legii, ținând*

seama de opinia, vârsta și de gradul de maturitate ale acestuia, fără a-l putea obliga să adere la o anumită religie sau la un anumit cult religios [alin. (1)]. Copilul care a împlinit vârsta de 14 ani are dreptul să își aleagă liber confesiunea religioasă [alin. (2)]”.

Dând dovadă de consecvență, legiuitorul introduce din nou în scenă locuțiunea „*potrivit propriilor convingeri ale părinților*”. În consonanță cu utilizarea acestei sintagme, se evidențiază necesitatea îndemnului părinților îndreptat spre copii în vederea optării pentru o anumită confesiune religioasă.

La fel ca și în cazul reglementării conținutului autorității părintești, nici în această circumstanță nu există o independență absolută a părinților. Aceștia sunt îndrituiți a formula povește referitoare la alegerea unei anumite religii, luând în calcul aspecte multiple, cum ar fi viziunea, etatea și nivelul de maturitate a minorului.

Deși părintele este îndreptățit să dea sfaturi minorului în ce privește opțiunea sa religioasă, poziția sa este fixată strict pe palierul unui sfătuitor, neavând oportunitatea legitimă de a dispune silirea copilului în vederea aderării la un anumit cult religios.

În altă ordine de idei, alineatul secund al art. 491 C.civ. instituie libertatea absolută în favoarea minorului care a împlinit vârsta de 14 ani de a-și alege confesiunea religioasă. Cel mai probabil, orizontul legiuitorului se fundamentează pe ideea dezvoltării suficiente a discernământului minorului care a atins pragul de 14 ani, opinie pe care o salutăm.

Potrivit art. 3 din Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor²⁵, părinții sau tutorii au dreptul exclusiv de a opta pentru educația religioasă a copiilor minori, conform propriilor convingeri. Alineatul secund al acestui text legal prevede, în mod expres, că religia copilului care a împlinit vârsta de 14 ani nu poate fi schimbată fără consimțământul acestuia; copilul care a împlinit vârsta de 16 ani are dreptul să își aleagă singur religia.

E) Numele copilului. Însuși legiuitorul, în cuprinsul art. 492 C.civ., a precizat faptul că „*Părinții aleg prenumele și, când este cazul, numele de familie al copilului, în condițiile legii*”.

Dacă în cele de mai sus aduceam în discuție inexistența unei independențe absolute a părinților în ce privește alegerea religiei de către minor, la acest moment se cuvine să învederăm că, din punctul nostru de vedere, în cuprinsul art. 492 C.civ. prinde contur libertatea nestingherită a autorilor autorității părintești în adoptarea unei hotărâri. Decizia pendinte se referă la alegerea prenumelui și, dacă este cazul, a numelui de familie al copilului.

Desigur, dintr-o altă perspectivă, chiar și în această circumstanță se poate vorbi despre o restrângere a libertății de alegere, în sensul în care, în concordanță cu dispozițiile legale incidente în materie, părinții nu sunt îndrituiți a opta pentru nume care să aducă atingere demnității minorului, ordinii publice sau care să-l plaseze într-o situație de inferioritate.

Numele, ca element de identificare a oricărei persoane fizice, este alcătuit din numele de familie și prenume. Prenumele copilului se dobândește prin alegere, în condițiile art. 84 alin. (2) C.civ.; numele de familie se dobândește ca efect al stării civile, iar alegerea acestuia poate avea loc doar în cazurile stipulate, în mod expres, de legiuitor. O problemă privitoare la alegerea numelui de familie intervine atunci când părinții au nume diferit, când aceștia, de comun acord, trebuie să stabilească ce nume va purta copilul: numele unuia

dintre ei sau numele lor reunite. În situația în care părinții nu se înțeleg, numele de familie al copilului se va decide de către instanța de tutelă.

În conformitate cu dispozițiile alineatului secund al art. 84 C.civ., este interzisă înregistrarea de către ofițerul de stare civilă a prenumelor indecente, ridicole și alte asemenea, de natură a afecta ordinea publică și bunele moravuri ori interesele copilului, după caz.

F) *Supravegherea copilului.* Articolului 493 C.civ. dispune că „Părinții au dreptul și îndatorirea de supraveghere a copilului minor”. În vechea reglementare, acest drept și îndatorire a părinților se deducea pe cale de consecință din dispozițiile art. 1000 alin. (2) C.civ. 1864, care a instituit răspunderea civilă delictuală a părinților pentru faptele prejudiciabile ale copiilor lor minori ce locuiau cu ei.

Acest drept și îndatorire a părintelui se circumscrie obligațiilor generale de îngrijire și creștere prevăzute de alineatul prim al art. 48 din Constituție și reafirmate de art. 487 C.civ. *Supravegherea este o obligația permanentă, cu caracter general și complex*²⁶.

Pe bună dreptate, s-a reliefat în literatura de specialitate²⁷, faptul că îndatorirea de supraveghere a copilului nu are ca obiect numai luarea măsurilor necesare pentru ca acesta să nu comită fapte prejudiciabile pentru alte persoane, ci și eliminarea riscurilor ce i-ar putea amenința existența ori integritatea fizică sau psihică sau sănătatea.

În conformitate cu dispozițiile art. 2 pct. 33 din Legea nr. 61/1991 pentru sancționarea faptelor de încălcare a unor norme de conviețuire socială, a ordinii și liniștii publice²⁸, neluarea de către părinți sau de către persoanele cărora li s-a încredințat spre creștere și educare un minor în vârstă de până la 16 ani sau care au în îngrijire un alienat ori debil mintal a măsurilor necesare pentru a-l împiedica de la fapte de vagabondaj, cerșetorie sau prostituție constituie contravenție și se sancționează cu amendă de la 100 la 500 lei.

G) *Relațiile sociale ale copilului.* Legiuitorul român, în cuprinsul art. 494 C.civ., stabilește faptul că „Părinții sau reprezentanții legali ai copilului pot, numai în baza unor motive temeinice, să împiedice corespondența și legăturile personale ale copilului în vârstă de până la 14 ani. Neînțelegerile se soluționează de către instanța de tutelă, cu ascultarea copilului, în condițiile art. 264”.

Dispozițiile legale ale articolului observat pun în evidență unul dintre cazurile limitative în care este incidentă și necesară ascultarea copilului, în condițiile art. 264 C.civ.

Situația factuală descrisă se referă la ipoteza în care părinții/reprezentanții legali ai copilului își exercită prerogativa legală de a proceda la stoparea corespondenței și a contingențelor personale ale copilului în vârstă de până la 14 ani.

Dreptul părinților de a interveni în intimitatea minorului este strâns legat de existența unor motive temeinice, expresie frecvent uzitată de legiuitor, susceptibilă să creioneze, o dată în plus, maleabilitatea acestuia și să plaseze în sarcina instanțelor judecătorești puterea de decizie și de interpretare a acestei sintagme de la speță la speță.

În pofida faptului că nu se oferă practicienilor dreptului nici măcar o serie de enumerări care ar putea fi incluse în sfera acestor rațiuni întemeiate, optica noastră mizează pe ideea intervenirii unor astfel de motive strict în situații susceptibile să determine prin ele însele o periclitate a evoluției armonioase a minorului.

Disputele inerente cu privire la aceste aspecte urmează a fi tranșate de către instanța de tutelă, căreia i se impune obligația ascultării minorului care a împlinit vârsta de 10 ani, dar și a copilului care nu a atins pragul de 10 ani, dacă autoritatea competentă consideră că este necesar pentru soluționarea justă a cauzelor. În situația în care o atare cerere este formulată de copil în contradictoriu cu părinții, acestuia ar urma să i se numească un curator, având în vedere contrarietatea de interese.

Potrivit prevederilor art. 17 din Legea nr. 272/2004, copilul are dreptul de a menține relații personale și contacte directe cu părinții, rudele, precum și cu alte persoane față de care copilul a dezvoltat legături de atașament; are dreptul de a-și cunoaște rudele și de a întreține relații personale cu acestea, precum și cu alte persoane alături de care copilul s-a bucurat de viața de familie, în măsura în care acest lucru nu contravine interesului său superior. De asemenea, este stipulat, în mod expres, și faptul că părinții sau un alt reprezentant legal al copilului nu pot împiedica relațiile personale ale acestuia cu bunicii, frații și surorile ori cu alte persoane alături de care copilul s-a bucurat de viața de familie decât în cazurile în care instanța decide în acest sens, apreciind că există motive temeinice de natură a primejdiei dezvoltarea fizică, psihică, intelectuală sau morală a copilului. Atunci când există neînțelegeri între părinți cu privire la modalitățile de exercitare a dreptului de a avea legături personale cu copilul, instanța va stabili un program în funcție de vârsta copilului, de nevoile de îngrijire și educare ale acestuia, de intensitatea legăturii afective dintre copil și părintele la care nu locuiește, de comportamentul acestuia din urmă, precum și de alte aspecte relevante în fiecare caz în parte.

Legea nr. 272/2004, în cuprinsul art. 18 alin. (1), prevede că relațiile personale se pot realiza, din prin următoarele *modalități și mijloace*: a) întâlniri ale copilului cu părintele ori cu o altă persoană care are, potrivit prezentei legi, dreptul la relații personale cu copilul; b) vizitarea copilului la domiciliul acestuia; c) găzduirea copilului, pe perioadă determinată, de către părintele sau de către altă persoană la care copilul nu locuiește în mod obișnuit; d) corespondență ori altă formă de comunicare cu copilul; e) transmiterea de informații copilului cu privire la părintele ori la alte persoane care au dreptul de a menține relații personale cu copilul; transmiterea acestor informații se va face cu respectarea interesului superior al copilului, precum și a dispozițiilor speciale vizând confidențialitatea și transmiterea informațiilor cu caracter personal; f) transmiterea de către persoana la care locuiește copilul a unor informații referitoare la copil, inclusiv fotografii recente, evaluări medicale sau școlare, către părintele sau către alte persoane care au dreptul de a menține relații personale cu copilul; transmiterea acestor informații se va face cu respectarea interesului superior al copilului, precum și a dispozițiilor speciale vizând confidențialitatea și transmiterea informațiilor cu caracter personal; g) întâlniri ale copilului cu părintele ori cu o altă persoană față de care copilul a dezvoltat legături de atașament într-un loc neutru în raport cu copilul, cu sau fără supravegherea modului în care relațiile personale sunt întreținute, în funcție de interesul superior al copilului.

Părintele la care copilul locuiește în mod permanent, are obligația, potrivit alineatului trei al art. 18 din Legea nr. 272/2004, de a sprijini menținerea relațiilor personale ale copilului cu celălalt părinte.

Pentru restabilirea și menținerea relațiilor personale ale copilului, serviciul public de asistență socială și, după caz, direcțiile generale de asistență socială și protecția copilului de la nivelul fiecărui sector al municipiului București au obligația de a oferi consiliere, acordată de specialiști atât copilului, cât și părinților săi, la solicitarea acestora. În cazul în care părintele la care copilul locuiește împiedică sau afectează în mod negativ legăturile personale ale copilului cu celălalt părinte, prin nerespectarea programului stabilit de instanță sau convenit de părinți, părintele la care nu locuiește în mod statornic poate cere serviciului public de asistență socială sau, după caz, persoanelor cu atribuții de asistență socială în circumscripția căruia se află locuința copilului să monitorizeze relațiile personale cu copilul pentru o durată de până la 6 luni.

Monitorizarea permite reprezentanților serviciului public de asistență socială sau, după caz, persoanelor cu atribuții de asistență socială să asiste la preluarea copilului de către părintele la care nu locuiește în mod statornic, la înapoierea acestuia, să realizeze interviuarea părinților, a copilului și a persoanelor cu care copilul locuiește, precum și a altor persoane, în vederea întocmirii raportului de monitorizare. La finalul perioadei de monitorizare, reprezentantul serviciului public de asistență socială sau, după caz, persoana cu atribuții de asistență socială care a întocmit raportul poate propune prelungirea perioadei de monitorizare cu cel mult 6 luni, poate recomanda consilierea psihologică a unuia dintre părinți sau a ambilor, precum și o serie de măsuri pentru îmbunătățirea relației personale dintre copil și părintele la care nu locuiește. Raportul de monitorizare astfel întocmit se va înmâna fiecăruia dintre părinți și poate fi folosit ca probă în instanță.

H) *Înapoierea copilului de la alte persoane.* Normele juridice care alcătuiesc conținutul art. 495 C.civ.²⁹ dau naștere facultății părinților de a se adresa în orice moment instanței de tutelă cu o solicitare care vizează înapoierea minorului de la orice entitate care îl reține fără fundament legal.

Din perspectivă proprie, considerăm că ne aflăm în situația unei opțiuni bizare a legiuitorului care a procedat la reglementarea demersului legal pendinte fără să aibă în vedere un aspect extrem de relevant. Viziunea noastră se circumscrie ideii în concordanță cu care statornicirea acestei posibilități legale în favoarea părinților apare ca fiind inutilă, în condițiile în care, credem noi, părintele poate proceda – *în virtutea calității sale* – la înapoierea copilului de la orice persoană care îl ține fără drept.

În egală măsură, în aceeași notă, opinăm noi, ciudată, autorii Codului civil stipulează în alineatul secund al articolului supus analizei o altă facultate/posibilitate. De această dată, facultatea îi aparține instanței de tutelă care deține alternativa respingerii cererii exclusiv în circumstanța în care înapoierea generează o periclitare flagrantă, vădită, a interesului superior al copilului. Or, ținând seama de faptul că principiul interesului superior al minorului are o importanță covârșitoare în relație cu raporturile de familie, optica noastră îmbrățișează ideea conform căreia într-o atare situație era adecvată reglementarea unei obligativități în sarcina instanței de tutelă. Mai exact, ca să nu lăsăm loc de interpretări inutile, apreciem cu toată convingerea că reglementarea exactă și justă a dispozițiilor examinate ar fi trebuit să folosească un ton imperativ și să plaseze în sarcina instanței de tutelă

obligăția, și nu facultatea, de a respinge cererea dacă înapoierea este vădit contrară interesului superior al copilului.

Față de situația imaginată, întâlnită, de altfel, destul de frecvent în practica instanțelor judecătorești, este mai mult decât evident că se împletesc concepții și viziuni diferite aparținând părinților și respectiv persoanelor care țin minorul fără drept.

Pe cale de consecință, „luarea pulsului minorului” într-o conjunctură similară apare ca fiind necesară și utilă, sens în care considerăm că ascultarea obligatorie a copilului în acest context aduce reale beneficii, instanța de tutelă având oportunitatea de a se edifica mai ușor asupra soluției pe care o va pronunța în cauză. Prin urmare, ne raliem opticii legiuitorului în acest context care a decis să impună organelor jurisdicționale ca, înainte de deliberare, să procedeze la ascultarea copilului.

Considerăm faptul că existența unor situații conflictuale între părinți sau între părinți și persoanele cărora le revine exercitarea autorității părintești sau la domiciliul cărora copilul minor are stabilită locuința a condus la apariția unei infracțiuni cu o mare importanță pentru minori, întrucât aceștia sunt retrași din mediul familial și social producându-le, uneori, prejudicii ireparabile. Apare, prin urmare, necesitatea instituirii unei reglementări legale a faptelor de nerespectare a măsurilor privind încredințarea minorului în sensul protejării copilului minor. Legiuitorul nostru a dorit, prin incriminarea infracțiunii de nerespectare a măsurilor privind încredințarea minorului (art. 379 C.pen.), să asigure efectul legii mai presus de eventualele abuzuri săvârșite prin neasigurarea legăturii firești între părinte și copilul său³⁰. În concordanță cu prevederile legale incidente în materie, respectiv alin. (1) al art. 379 C.pen., nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului constă în fapta părintelui care reține pe copilul său minor, fără consimțământul celui alt părinte sau al persoanei căreia i-a fost încredințat minorul potrivit legii. Noul Cod penal a prevăzut ca *formă asimilată* a infracțiunii fapta persoanei căreia i s-a încredințat minorul prin hotărâre judecătorească spre creștere și educare de a împiedica, în mod repetat, pe oricare dintre părinți să aibă legături personale cu minorul, în condițiile stabilite de părți sau de către organul competent [alin. (2) al art. 379 C.pen.].

1) *Locuința copilului*. Potrivit art. 496 C.civ., „Copilul minor locuiește la părinții săi [alin. (1)]. Dacă părinții nu locuiesc împreună, aceștia vor stabili, de comun acord, locuința copilului [alin. (2)]. În caz de neînțelegere între părinți, instanța de tutelă hotărăște, luând în considerare concluziile raportului de anchetă psihosocială și ascultându-i pe părinți și pe copil, dacă a împlinit vârsta de 10 ani. Dispozițiile art. 264 rămân aplicabile [alin. (3)]. Locuința copilului, stabilită potrivit prezentului articol, nu poate fi schimbată fără acordul părinților decât în cazurile prevăzute expres de lege [alin. (4)]. Părintele la care copilul nu locuiește în mod statornic are dreptul de a avea legături personale cu minorul, la locuința acestuia. Instanța de tutelă poate limita exercițiul acestui drept, dacă aceasta este în interesul superior al copilului [alin. (5)].

Alineatul prim al articolului anterior menționat instituie *regula generală* în ceea ce privește *locuința* copilului minor, care este stabilită la părinții săi.

Ca o situație de excepție, se imaginează circumstanța în care nu există o identitate de locuință a părinților, situație în care aceștia vor fixa pe baza unei convenții intervenite,

locuința copilului. Locuința familiei și, în aceeași măsură, locuința copilului nu trebuie confundată cu domiciliul comun al soților și, respectiv domiciliul copilului (art. 83 și urm. C.civ.). Locuința, așa cum s-a evidențiat și în doctrină³¹, este o chestiune de fapt, este locuința unde soții și copiii stau efectiv și locuința (imobilul) căreia, prin voință comună, i se atribuie o funcționalitate specifică, o anumită destinație: satisface nevoile locative ale familiei și se desfășoară relațiile personale și viața comună a membrilor familiei. În același timp, poate coincide cu domiciliul comun al soților, după cum este posibil ca soții, deși au locuință comună, să aibă domiciliu diferite. Locuința familiei nu are legătură cu dreptul de proprietate; dreptul de a folosi imobilul ca locuință a familiei poate rezulta și din închiriere³².

În ipoteza în care este imposibilă intervenirea unui compromis între părinți, sarcina luării deciziei îi revine instanței de tutelă care va delibera ținând seama de perspectiva autorității tutelare exprimată în concluziile raportului de anchetă psihosocială și de poziția părinților, respectiv de susținerile minorului care a împlinit vârsta de 10 ani.

Pe cale de consecință, suntem în prezența unui alt caz de ascultare a minorului care a atins pragul de 10 ani, ceea ce presupune acordarea unei importanțe covârșitoare speței ce are ca obiect stabilirea locuinței minorului.

La evaluarea interesului superior al copilului, instanța poate avea în vedere și aspectele prevăzute în cuprinsul art. 21 din Legea nr. 272/2004, și anume: a) disponibilitatea fiecărui părinte de a-l implica pe celălalt părinte în deciziile legate de copil și de a respecta drepturile părintești ale acestuia din urmă; b) disponibilitatea fiecăruia dintre părinți de a permite celuilalt menținerea relațiilor personale; c) situația locativă din ultimii 3 ani a fiecărui părinte; d) istoricul cu privire la violența părinților asupra copilului sau asupra altor persoane; e) distanța dintre locuința fiecărui părinte și instituția care oferă educație copilului.

Locuința copilului, indiferent de modalitatea în care a fost stabilită – fie potrivit regulii la locuința comună a părinților săi, fie la unul dintre ei sau la familia extinsă prin acordul părinților fie stabilită de instanța de tutelă potrivit alin. (3) – nu poate fi schimbată fără acordul părinților (a se vedea, în acest sens, și dispozițiile art. 262 C.civ.). Excepțiile sunt doar în cazurile prevăzute de lege, în situațiile în care cu privire la copil se iau anumite măsuri (e.g., plasamentul) care duc și la modificarea locuinței copilului, odată cu modificarea domiciliului.

Stabilirea locuinței minorului la unul dintre părinți în mod statornic nu exclude dreptul și posibilitatea celuilalt părinte de a păstra legături personale cu minorul în mediul în care acesta își duce existența. Cu toate acestea, interesul superior al minorului poate justifica îngrădirea parțială a exercițiului acestui drept.

Deși legiuitorul nu enumeră, nici măcar cu titlu exemplificativ, circumstanțe care să conducă la ideea violării principiului interesului superior al copilului, din punctul nostru de vedere, asemenea situații pot fi creionate. Fără a avea pretenția însuirii acestora de o manieră exhaustivă, apreciem că *poate interveni limitarea exercițiului dreptului de a avea legături personale cu minorul la locuința părintelui*, ipoteza vârstei fragede a minorului, care nu poate fi privat de prezența celuilalt părinte, situația în care minorul trebuie să urmeze cu strictețe un tratament medical la domiciliu, conjunctura lipsei condițiilor materiale ale părintelui la care nu locuiește în mod statornic etc.

În practica judecătorească³³ s-a decis că, „noțiunea de „interes al copilului” ce are un caracter complex, interesul fiind legat de vârsta acestuia, de ocupația și comportamentul părinților, de atașamentul față de părinți, de interesul pe care părinții îl manifestă față de minor, de legăturile afective stabilite și de posibilitățile materiale ale părinților. Rațiunea interesului superior al copilului are caracter complex, conținutul său raportându-se la posibilitățile de dezvoltare fizică, morală și materială pe care le poate găsi la unul dintre părinți. Niciunul din elemente nu trebuie minimalizat sau exagerat ori analizat drept criteriu unic, nu pot fi neglijate în raționament elementele faptice raportate la situația familială concretă și care pot determina ca unul sau altul dintre aceste elemente să aibă o pondere crescută în contextul ansamblului. Practica judiciară a stabilit că accentuarea unuia sau altuia dintre criterii, chiar dacă nu este greșită, trebuie justificată din perspectiva relevanței sub aspectul mijloacelor de probă destinate a sprijini soluția adoptată legal”.

Copilul, din rațiuni mai mult decât evidente, nu deține puterea de a-și stabili propria locuință. Vechiul Cod al familiei, în cuprinsul art. 100, statornicea următoarele: *„Copilul minor locuiește la părinții săi. Dacă părinții nu locuiesc împreună, aceștia vor decide, de comun acord, la care dintre ei va locui copilul. În caz de neînțelegere între părinți, instanța judecătorească, ascultând autoritatea tutelară, precum și pe copil, dacă acesta a împlinit vârsta de 10 ani, va decide, ținând seama de interesele copilului”*. Codul civil a preluat în cuprinsul art. 496 alin. (1)-(3), cu mici abateri ce țin de frazare, dispozițiile art. 100 C. fam, și anume: *„(1) Copilul minor locuiește la părinții săi. (2) Dacă părinții nu locuiesc împreună, aceștia vor stabili, de comun acord, locuința copilului. (3) În caz de neînțelegere între părinți, instanța de tutelă hotărăște, luând în considerare concluziile raportului de anchetă psihosocială și ascultându-i pe părinți și pe copil, dacă a împlinit vârsta de 10 ani. Dispozițiile art. 264 rămân aplicabile”*. Una dintre prerogativele autorității părintești (vechea reglementare folosea conceptul de „ocrotire părintească”), o reprezintă dreptul părinților de a stabili locuința copilului.

Așa cum reiese din dispozițiile art. 496 C.civ., domiciliul copilului minor este la părinții săi, însă, în caz de neînțelegere între aceștia din urmă, instanța de tutelă hotărăște, luând în considerare concluziile raportului de anchetă psihosocială și ascultându-i pe părinți și pe copil, dacă a împlinit vârsta de 10 ani. Prin urmare, raportul de anchetă psihosocială întocmit de autoritatea tutelară joacă un rol important și în aceste cauze.

Atât în cauzele aflate pe rolul instanței de tutelă ce au ca obiect desfacerea căsătoriei – când există copii minori născuți înaintea sau în timpul căsătoriei ori adoptați, precum și în cele ce privesc exercitarea autorității părintești asupra minorilor rezultați în urma unei relații de concubinaj, instanța judecătorească se pronunță și cu privire la stabilirea locuinței copiilor minori la domiciliul unuia dintre părinți.

Sub marginala „Schimbarea locuinței copilului”, art. 497 C.civ.prevede că, dacă afectează exercițiul autorității sau al unor drepturi părintești, schimbarea locuinței copilului, împreună cu părintele la care locuiește, nu poate avea loc decât cu acordul prealabil al celui alt părinte [alin. (1)]. În caz de neînțelegere între părinți, hotărăște instanța de tutelă potrivit interesului superior al copilului, luând în considerare concluziile raportului de

anchetă psihosocială și ascultându-i pe părinți [alin. (2)]. Dispozițiile art. 497 C.civ. au vocație generală, fără distincție după cum părinții, căsătoriți sau nu, sunt separați ori divorțați.

Prin urmare, în situația schimbării locuinței părintelui rezident împreună cu cea a copilului, dacă acest lucru ar fi de natură să afecteze exercițiul autorității părintești sau al unor drepturi părintești este necesar acordul prealabil al celuilalt părinte.

Schimbarea locuinței minorului se poate face prin aprecierea comparativă a condițiilor de trai, de creștere și de educare oferite de ambii părinți, precum și a gradului de afecțiune pe care a dovedit-o fiecare dintre ei față de copil³⁴. Prin urmare, autoritatea tutelară, pentru a-și putea formula opinia, în mod obligatoriu se va deplasa la domiciliile ambilor părinți. Dacă părinții au domiciliul sau reședința în localități diferite, instanța de judecată va solicita opiniile ambelor autorități tutelare.

Așa cum am mai stipulat, lipsa referatului de anchetă psihosocială al autorității tutelare sau a concluziile delegatului acestuia au drept consecință nelegalitatea hotărârii judecătorești.

J) Schimbarea locuinței copilului. Dacă afectează exercițiul autorității sau al unor drepturi părintești, schimbarea locuinței copilului, împreună cu părintele la care locuiește, nu poate avea loc decât cu acordul prealabil al celuilalt părinte [alin. (1) al art. 497 C.civ.]. În caz de neînțelegere între părinți, hotărăște instanța de tutelă potrivit interesului superior al copilului, luând în considerare concluziile raportului de anchetă psihosocială și ascultându-i pe părinți. Ascultarea copilului este obligatorie, dispozițiile art. 264 fiind aplicabile [alin. (2) al art. 497 C.civ.].

În cuprinsul alin. (1) al art. 497 C.civ., legiuitorul reglementează condițiile în care poate avea loc modificarea locuinței minorului, împreună cu părintele la care locuiește în mod statornic, în situația în care schimbarea locuinței prejudiciază exercițiul autorității sau a unor drepturi părintești a celuilalt părinte.

Condițiile nu sunt multiple, ci dimpotrivă, se rezumă la *respectarea unui singur criteriu*, care, însă, în jurisprudență ar putea cântări cât o multitudine de cerințe. Această doleanță se referă la existența acordului prealabil al părintelui la care nu locuiește în mod statornic minorul privitor la modificarea locuinței copilului. Și în această situație, în absența unor detalii suplimentare, nu ne rămâne decât să ne imaginăm câteva situații care ar putea să conducă la afectarea exercițiului autorității sau al unor drepturi părintești. Cu titlu de exemplu, opinăm că este incidentă o periclitare a drepturilor părintești în circumstanța în care părintele la care are stabilită în mod statornic locuința minorul decide schimbarea acesteia într-o altă localitate sau țară. Într-o atare conjunctură, este mai mult decât evident că celuilalt părinte i se conturează o situație de inferioritate, prin prisma faptului că acesta se află în imposibilitate obiectivă de a-și exercita drepturile părintești în mod efectiv, din pricina distanței.

În ipoteza în care este imposibilă intervenirea unui acord prealabil al părintelui la care minorul nu locuiește permanent, sarcina adoptării hotărârii revine instanței de tutelă care va delibera ținând seama de perspectiva autorității tutelare exprimată în concluziile raportului de anchetă psihosocială și de poziția părinților, respectiv de susținerile minorului care a împlinit vârsta de 10 ani.

Schimbarea locuinței minorului se poate face prin *aprecierea comparativă a condițiilor de trai, de creștere și de educare oferite de ambii părinți, precum și a gradului de afecțiune pe care a dovedit-o fiecare dintre ei față de copil*³⁵. Prin urmare, autoritatea tutelară, pentru a-și putea formula opinia, în mod obligatoriu se va deplasa la domiciliile ambilor părinți. Dacă părinții au domiciliul sau reședința în localități diferite instanța de judecată va solicita opiniile ambelor autorități tutelare. Lipsa referatului de anchetă psihosocială al autorității tutelare sau a concluziile delegatului acestuia au drept consecință nelegalitatea hotărârii judecătorești.

Față de cele expuse, se poate conchide în mod facil că dispozițiile alineatului secund al art. 497 C.civ. reprezintă practic o reiterare a normelor juridice care alcătuiesc conținutul alin. (3) al art. 496 C.civ.

Unele probleme în practică pot apărea atunci când schimbarea locuinței se face, fără acordul părintelui singur, într-o altă țară. Cu toate că actualmente exigențele legislației în domeniul circulației persoanelor au dus la micșorarea numărului de situații în care un părinte poate trece granița cu copilul fără acordul celuilalt părinte, în situația în care o asemenea deplasare ar avea loc, sau s-ar face pe o anumită perioadă de timp cu consimțământul celuilalt părinte, dar rămânerea dincolo de termenul limită devine nelegală, trebuie analizate dispozițiile Legii nr. 100/1992 pentru aderarea României la Convenția de la Haga din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii și Legea nr. 369/2004 privind aplicarea Convenției asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, adoptată la Haga la 25 octombrie 1980³⁶.

K) Schimbarea felului învățăturii ori al pregătirii profesionale. Potrivit alineatului prim al art. 498 C.civ., *copilul care a împlinit vârsta de 14 ani poate cere părinților să își schimbe felul învățăturii sau al pregătirii profesionale ori locuința necesară desăvârșirii învățăturii ori pregătirii sale profesionale.* Alineatul secund al aceluiași text legal dispune că, *dacă părinții se opun, copilul poate sesiza instanța de tutelă, iar aceasta hotărăște pe baza raportului de anchetă psihosocială. Ascultarea copilului este obligatorie, dispozițiile art. 264 fiind aplicabile.*

Părinții trebuie să fie conștienți de responsabilitatea socială ce le revine ca factori principali de îndrumare și educare a copilului, de formare și modelare a personalității acestuia³⁷. Normal, părinții au așteptări de la copilul lor, însă acestea trebuie să fie realiste, adaptate atât forțelor și calităților copilului, cât și dificultăților și vulnerabilităților sale. A crede că un copil se poate transforma în ceea ce doresc părinții săi ține de domeniul utopiei. Copilul nu este în fapt un obiect, ci un subiect de protecție. Respectul pentru ființa umană ar impune părinților și profesorilor, deopotrivă, să se comporte față de copii asemenea unor catalizatori, unor descoperitori de talente³⁸. De multe ori însă, părinții, chiar fără a-și consulta copiii, decid în numele lor, îi obligă chiar să urmeze o anumită formă de pregătire școlară sau profesională; în acest fel nu sunt valorificate abilitățile și talentele native ale copilului, căruia i se interzice să dobândească pregătirea necesară pentru profesia în care se poate afirma cel mai bine.

Dispozițiile legale ale art. 498 C.civ. reglementează posibilitatea minorului care a atins etatea de 14 ani să formuleze *două solicitări* părinților săi. *Prima* dintre ele se referă

la oportunitatea de a cere modificarea felului învățării sau al pregătirii profesionale. În egală măsură, *a doua* opțiune a minorului se află în strânsă conexiune cu posibilitatea acestuia de a pretinde ascendenților preschimbarea locuinței necesară evoluției educării ori pregătirii sale profesionale.

Legiuitorul român a considerat vârsta de 14 ani ca fiind pragul la care copilul dobândește aptitudinea de înțelegere a actelor și faptelor sale și de asumare a consecințelor lor, recunoscându-i capacitate restrânsă de exercițiu. Totodată, este considerată ca fiind vârsta suficientă pentru recunoașterea de către copil a propriilor aptitudini, a propriilor valențe intelectuale, conștientizarea unor îndemânări sau talente personale și a dorinței de valorificare a acestora, de orientare și realizare profesională³⁹. În conformitate cu dispozițiile art. 42 C.civ., minorul poate, cu încuviințarea părinților sau a tutorelui, să încheie acte juridice privind munca, îndeletnicirile artistice sau sportive ori referitoare la profesia sa.

Alineatul secund al art. 498 C.civ. vizează ipoteza în care există opoziția părinților referitoare la cererile formulate în concordanță cu cele de mai sus, sens în care este instituită alternativa copilului de a se adresa instanței de tutelă investită să judece litigiul iminent.

Legiuitorul evidențiază, în mod neîndoielnic, necesitatea întocmirii, de către autoritatea tutelară, raportului de anchetă psihosocială într-o atare conjunctură, de concluziile căruia instanța va ține seama în momentul deliberării, precum și obligativitatea ascultării minorului care a împlinit vârsta de 10 ani (potrivit prevederilor art. 264 C.civ., care sunt aplicabile în speță).

Coroborând dispozițiile art. 498 C.civ. cu cele ale art. 138 C.civ., considerăm faptul că, în ceea ce îl privește pe minorul cu vârsta sub 14 ani aflat sub tutelă, beneficiază de un regim juridic diferit față de același minor aflat sub autoritate părintească. În situația tutelei, minorul sub 14 ani își poate schimba felul învățării, bineînțeles, cu încuviințarea instanței de tutelă, pe când cel aflat sub bagheta protectoare a părinților, nu.

L) *Obligația de întreținere*. Alineatul prim al art. 499 C.civ. statornicește regula generală în ceea ce privește obligația de întreținere la care părinții sunt obligați în favoarea copilului lor minor, care trebuie acordată în solidar⁴⁰, prin punerea la dispoziția minorului a tuturor elementelor necesare vieții, precum și educării, învățării și pregătirii sale profesionale. În alineatul secund se instituie obligativitatea părinților de a proceda la garantarea tuturor condițiilor necesare pentru creșterea, educarea, învățarea și pregătirea profesională, chiar și în circumstanța realizării de către minor a unui venit propriu, cu condiția explicită ca acesta să fie neîndestulător, respectiv nesusceptibil să acopere toate necesitățile copilului. În cazul în care minorul are un venit propriu neîndestulător, părinții au îndatorirea de a-i asigura acestuia toate condițiile necesare pentru creșterea, educarea și pregătirea sa profesională. O asemenea obligație subzistă, în conformitate cu prevederile art. 525 C.civ., chiar dacă minorul are bunuri, care ar putea fi vândute pentru a-și asigura întreținerea. A *contrario*, în situația în care minorul realizează venituri proprii care îi sunt îndestulătoare, părinții pot fi exonerati de îndatorirea asigurării condițiilor necesare creșterii, educării, învățării ori pregătirii profesionale. Presumpția instituită de lege că minorul este în nevoie este una simplă, care poate fi răsturnată prin administrarea de probe⁴¹. Prin „mijloace” ale

debitorului obligației de întreținere față de copii nu trebuie înțelese numai veniturile salariale, ci și orice alte surse de venituri ce își găsesc de altfel reflectare în nivelul său de trai⁴², orice câștig ce are caracter permanent, prin urmare, trebuie să se țină cont de caracterul stabil al veniturilor lui⁴³.

În principal, ca *regulă generală*, potrivit dispozițiilor art. 530 C.civ., obligația de întreținere se execută *în natură*⁴⁴, fiecare părinte asigurându-i copilului său cele necesare traiului, cheltuielile de educare, învățatură, pregătire profesională. Instanța judecătorească va putea dispune executarea obligației de întreținere prin plata unei pensii de întreținere stabilite într-o sumă de bani doar în situația în care întreținerea nu se execută în natură în mod benevol. Actuala reglementare a executării întreținerii, cuprinsă în art. 530 C.civ., diferă de vechea reglementare cuprinsă în art. 93 din Codul familiei.

Noua reglementare nu instituie o modalitate alternativă de executare⁴⁵, ci, dimpotrivă, *prevede o modalitate principală și una subsidiară*, ce devine incidentă ori de câte ori obligația principală nu poate fi îndeplinită.

Întreținerea datorată de părinte se stabilește până la o pătrime din venitul său lunar net pentru un copil, o treime pentru 2 copii și o jumătate pentru 3 sau mai mulți copii; cuantumul întreținerii datorate copiilor, împreună cu obligația datorată altor persoane, potrivit legii, nu poate depăși jumătate din venitul net lunar al celui obligat.

Caracterul imperativ al obligației de întreținere se manifestă și în circumstanța copilului devenit major, însă aflat în continuarea studiilor. În acest context, a fost conturată obligația părinților de a presta întreținere în favoarea copilului lor devenit major, până la terminarea studiilor de către acesta, însă, temporal vorbind, nu mai târziu de la atingerea vârstei de 26 ani. În literatura de specialitate⁴⁶, s-a opinat faptul că sintagma „*copil aflat în continuarea studiilor*” vizează deopotrivă pregătirea profesională teoretică și cea practică, indiferent dacă unitatea de învățământ (liceală, școală profesională, superioară etc.) este de stat sau particulară.

Obligația de întreținere⁴⁷, sub aspectul întinderii sale, al felului, al modalităților de executare, al contribuțiilor fiecăruia, se stabilește de comun acord de părinții debitori.

O altă situație în care raportul de anchetă psihosocială este esențial este aceea în care există neînțelegeri între părinți cu privire la întinderea obligației fiecăruia datorată copilului lor, ori atunci când unul dintre părinți refuză, în mod nejustificat, prestarea acestei îndatoriri expres prevăzute de legiuitor.

Față de cele precizate, instanța de tutelă nu poate pronunța o soluție legală într-un astfel de diferend, în absența concluziilor autorității tutelare, obligată a-și expune perspectiva într-un atare context prin elaborarea unei anchete psihosociale.

Cuantumul obligației de întreținere se va stabili în raport de starea de nevoie în care se află copilul, dar și de posibilitățile de plată pe care le are debitorul.

Ori de câte ori cu ocazia divorțului acțiunea nu cuprinde și un capăt de cerere cu privire la pensia de întreținere cuvenită copilului rezultat din căsătorie, instanța, din oficiu⁴⁸, îl va pune în discuție și se va pronunța, odată cu desfacerea căsătoriei, și cu privire la acest aspect.

În practică⁴⁹ s-a decis că, „un copil nu are nevoie doar de îmbrăcăminte, încălțăminte și alimente, ci are nevoie și de condiții decente și optime de locuit – ceea ce presupune o locuință adecvată creșterii unui minor, curată, mobilată și utilată, luminoasă și călduroasă –, are nevoie de o bună pregătire școlară și educațională, de jucării, de cărți potrivite vârstei sale și, cel mai important, are nevoie de afecțiune și atenție permanentă și constantă, de cineva care să se ocupe de educația și îngrijirea sa permanentă și constantă, de cineva care să se joace cu el, să-și petreacă timpul cu el, să-i explice și să-l învețe tot ceea ce este necesar și tot ceea ce copilul dorește să afle, de cineva care să-i citească o poveste seara la culcare, de cineva care să ducă copilul la grădiniță/școală și să aducă copilul de la grădiniță/școală, ori la activități extrașcolare, de cineva care să-l ajute să-și facă temele și lecțiile, de cineva care să fie tot timpul alături de copil și împreună cu acesta. Aceste „îndatoriri” mai sus enumerate rămân în sarcina părintelui la care a fost stabilită locuința minorului”.

M) *Independența patrimonială.* Potrivit art. 500 C.civ., *părintele nu are niciun drept asupra bunurilor copilului și nici copilul asupra bunurilor părintelui, în afară de dreptul la moștenire și la întreținere.* Lecturând cu atenție, pentru început, dispozițiile art. 35 C.civ., observăm faptul că odată cu nașterea persoanei fizice începe și capacitatea de a fi titular al unor drepturi și obligații. Prin urmare, minorul poate fi titular al dreptului de proprietate sau al altor drepturi reale, fără ca părinții săi să aibă vreun drept asupra acestora.

Art. 500 C.civ. consacră independența patrimonială a părintelui față de copil și viceversa. Mai exact, se stipulează, în mod expres, inexistența vreunui drept al părintelui asupra patrimoniului copilului, dar și absența vreunui drept al copilului asupra bunurilor părintelui. Cu toate acestea, pentru a nu lăsa loc de interpretării, autorii Noului Cod civil, nu exclud însă dreptul la moștenire, respectiv la întreținere.

În situația în care, la încheierea unui act juridic în numele minorului, ar exista un conflict între interesele minorului și cele ale părintelui, se impune instituirea curatelei și numirea unui curator care să-l reprezinte sau, după caz, să-l asiste pe minor, concluzie care se desprinde din coroborarea dispozițiilor art. 502 C.civ. cu prevederile art. 150 C.civ.

N) *Administrarea bunurilor copilului.* Conform art. 501 C.civ., părinții au dreptul și îndatorirea de a administra bunurile copilului lor minor, precum și de a-l reprezenta în actele juridice civile ori de a-i încuviința aceste acte, după caz [alin. (1)]. După împlinirea vârstei de 14 ani minorul își exercită drepturile și își execută obligațiile singur, în condițiile legii, însă numai cu încuviințarea părinților și, după caz, a instanței de tutelă [alin. (2)].

Într-o perspectivă civilistă, universul minorului este disecat de puternice neajunsuri susceptibile de a-i crea un regim juridic inferior, în aparență, prin prisma faptului că acestuia îi este prohibit rolul primordial de a se bucura de deplinătatea oportunităților reale de a încheia singur și în putere proprie anumite acte juridice. În plan real, această inferioritate este practic inexistentă. Ba mai mult decât atât, este estompată în totalitate de elementul antagonic reprezentat de crearea superiorității în favoarea minorului, raportat la dorința nestăvilă a legiuitorului de a-i proteja în mod vădit interesele legitime și de a-i acorda sprijin în conjunctura perfectării anumitor acte juridice, de o importanță covârșitoare asupra stării patrimoniului acestuia prin intermediul reprezentantului sau, după caz, a tutorelui său,

constrâns să-l asiste sau reprezinte la încheierea diferitelor acte juridice translative sau nu de proprietate⁵⁰.

În pofida inexistenței vreunui drept în favoarea părinților în ce privește patrimoniul copilului, acest aspect nu exclude dreptul și, în egală măsură, îndatorirea părinților de a proceda la administrarea bunurilor copilului lor minor, precum și de a depune diligențe în vederea reprezentării copilului, în ipoteza lipsei capacității de exercițiu depline, în convențiile civile, respectiv a încuviințării actelor juridice ale minorului, în circumstanța capacității restrânse de exercițiu⁵¹.

Cu toate că legiuitorul nu a prevăzut, în mod expres, în cuprinsul textului art. 501 C.civ., având în vedere principiul *qui potest maius potest et minus*, considerăm cu toată tăria faptul că părinții sunt obligați să asigure și conservarea bunurilor copilului, respectiv să preîntâmpine pierderea de către acesta a unor drepturi patrimoniale (e.g., întreruperea unei prescripții, înscrierea unei ipoteci sau a unui privilegiu, promovarea unei somații etc.).

Părinții au dreptul și îndatorirea de a administra bunurile copilului lor minor, precum și de a-l reprezenta în actele juridice civile ori de a-i încuviința aceste acte, după caz. În condițiile în care între părinți și minor există contrariedade de interese, este necesară numirea unui curator special pentru asistarea/reprezentarea minorului în vederea încheierii unui act juridic translativ de proprietate.

În situația în care, între minor și reprezentantul său legal există contrariedade de interese, în conformitate cu prevederile art. 502 alin. (1) C.civ. coroborate cu cele ale art. 150 alin. (1) C.civ. instanța de tutelă va numi un curator care să-l asiste sau, după caz, să-l reprezinte pe minor la perfectarea actului juridic de dispoziție.

Curatela, astfel cum a fost precizat și în literatura de specialitate⁵², reprezintă o formă de ocrotire a copilului cu caracter temporar și subsidiară tutelei, și se instituie numai în cazurile expres prevăzute de lege. Cu titlu general, dispozițiile art. 109 C.civ.stipulează că ocrotirea persoanei prin curatelă are loc numai în cazurile și condițiile prevăzute prin lege.

Analizând prevederile art. 229 alin. (3²) din Legea nr. 71/2011, conform cu care autoritatea tutelară este îndrituită a numi curator, exclusiv, *la solicitarea notarului public*, în acest sens, textul legal indicat reliefând faptul că „Până la intrarea în vigoare a reglementărilor prevăzute la alin. (1) (*referitoare la organizarea, funcționarea și atribuțiile instanței de tutelă și de familie* – n.n. – B.D.M.), numirea curatorului special care îl asistă sau îl reprezintă pe minor la încheierea actelor de dispoziție sau la dezbaterile procedurii succesoriale, se face, de îndată, de autoritatea tutelară, la cererea notarului public, în acest din urmă caz (*respectiv, dezbateri succesorală*, n.n. – B.D.M.), nefiind necesară validarea sau confirmarea de către instanță”, putem observa faptul că, în ceea ce privește competența materială a numirii curatorului special aceasta a fost delegată autorității tutelare⁵³; cu toate acestea, *curatorul numit de către autoritatea tutelară trebuie, în mod obligatoriu, să fie validat de către instanța de tutelă investită cu soluționarea respectivului demers judiciar*⁵⁴. De asemenea, este necesară, sub sancțiunea nulității, autorizarea de către instanța de tutelă a încheierii respectivului act de dispoziție⁵⁵. Totodată, putem observa faptul că autoritatea tutelară este competentă exclusiv în ceea ce privește

instituirea curatelei și numirea unui curator care va reprezenta interesele minorilor în fața notarilor publici la încheierea actelor de dispoziție; instanța de tutelă rămâne cu atribuțiile privind instituirea curatelei și numirea unui curator în vederea reprezentării interesele persoanelor majore (potrivit art. 178 C.civ.)⁵⁶.

Prin urmare, curatorul numit printr-o dispoziție a primarului de către Autoritatea Tutelară este supus validării de instanța de tutelă, care, dacă consideră că respectivul act de dispoziție răspunde unei nevoi sau prezintă un folos neîndoielnic pentru minor, va încuviința – potrivit art. 145 C.civ. – încheierea respectivei convenții⁵⁷.

Având în vedere faptul că Autoritatea Tutelară protejează exclusiv interesele minorilor, considerăm că aceasta va institui curatela și numi un curator doar atunci când consideră că actul ce urmează a fi perfectat răspunde unei nevoi sau prezintă un folos neîndoielnic pentru minor [cu toate că instanța de tutelă este cea care, după instituirea curatelei, și-ar fi dat sau nu încuviințarea pentru încheierea respectivului act de dispoziție, potrivit art. 145 alin. (1) C.civ.]⁵⁸. Putem menționa, cu titlu de exemplu, o situație întâlnită în practică, în care Autoritatea Tutelară ar fi îndreptățită să emită un răspuns negativ în ceea ce privește instituirea curatelei și numirea unui curator: notarul X, printr-o adresă scrisă, solicită Autorității Tutelare competente instituirea curatelei și numirea unui curator care să reprezinte sau, după caz, să asiste pe minorul Y la încheierea unei declarații notariale prin care acesta din urmă va renunța la orice pretenții pecuniare, materiale, morale sau de orice altă natură față de subscrisa Z, întrucât mama minorului, conform unei tranzacții încheiate, a încasat o sumă de bani care acoperă în integralitate și prejudiciul prezent sau viitor, material, moral cât și și de orice altă natură⁵⁹.

Așa cum ne-am exprimat opinia și într-un studiu recent publicat⁶⁰, chiar dacă nu există contrarietate de interese între minor și tutore sau, după caz, reprezentant legal, din perspectiva noastră, validarea de către instanța de tutelă a curatorului numit de autoritatea tutelară este impetuoasă raportat la prevederile legale incidente în materie, și la situația faptică existentă într-o ipoteza de genul: dorința de a încheia un act juridic de către o persoană minoră, care nu poate beneficia de prezența reprezentantului legal în fața notarului public, din cauza faptului că este împiedicat să îndeplinească acest demers din diverse rațiuni.

Desigur, s-ar putea susține că validarea curatorului de către instanța de tutelă ar trebui să fie realizată exclusiv în situația în care există contrarietate de interese între minor și reprezentantul său legal. Având în vedere situația descrisă mai sus (respectiv, dorința de a încheia un act juridic de către o persoană minoră, care nu poate beneficia de prezența reprezentantului legal în fața notarului public, din cauza faptului că este împiedicat să îndeplinească acest demers din diverse rațiuni), care indubitabil, se regăsește extrem de frecvent în activitatea notarială, soluția legală pe care trebuie să o avanseze instanța de judecată investită cu soluționarea acestei cauze, este aceea de validare a curatorului, pentru considerentele pe care le vom învedera în cele ce urmează.

Aduceam în discuție anterior temeiul legal al autorității tutelare de numire a unui curator special în circumstanța încheierii unui act de dispoziție de către minori. Acesta

trebuie să se coroboreze, în această situație, cu dispozițiile art. 150 alin. (2) C.civ. care reglementează ipoteza cazurilor de numire a curatorului special și care stipulează următoarele: „De asemenea, dacă din cauza bolii sau *din alte motive* tutorele este împiedicat să îndeplinească un anumit act în numele minorului pe care îl reprezintă sau ale cărui acte le încuviințează, instanța de tutelă va numi un curator special (s.n. – B.D.M.)”. Din textul legal indicat, derivă concluziile aferente, pe care le vom argumenta mai jos.

Din capul locului, apreciem că prima observație sumară din lectura textului legal care se cuvine a fi analizată este cea privitoare la noțiunea de *tutore*, la care se face referire în cuprinsul reglementării învederate.

În mod expres, legiuitorul a instituit în cuprinsul art. 502 alin. (1) C.civ. că „*drepturile și îndatoririle părinților cu privire la bunurile copilului sunt aceleași cu cele ale tutorelui, dispozițiile care reglementează tutela fiind aplicabile în mod corespunzător*”. Așadar, fără putință de tăgadă, textul legal indicat este susceptibil a fi aplicat și în ipoteza reprezentantului legal.

În plan secund, conținutul alin. (2) al art. 150 C.civ. face referire la circumstanța în care este incidentă împiedicarea vremelnică a tutorelui să îndeplinească un anumit act în numele minorului pe care îl reprezintă sau ale cărui acte le încuviințează, din cauza bolii sau a altor motive. Legiuitorul nu precizează caracterul exhaustiv al anumitor rațiuni ce provoacă împiedicarea tutorelui și, mai mult decât atât, nu face nici măcar precizări de ordin exemplificativ în ceea ce privește potențialitatea anumitor motive de a se încadra în sintagma „a altor motive”. Pe cale de consecință, spre exemplu, apreciem că locuirea tutorelui într-o altă localitate, relativ îndepărtată de domiciliul legal al minorului, unde își câștigă existența prin prestarea de zi cu zi a muncii, se încadrează în sfera „altor motive” ce impun numirea unui curator special în vederea apărării intereselor minorilor.

Având în vedere toate aceste aspecte, apreciem că *validarea de către instanța de judecată a curatorului special numit de autoritatea tutelară în situația în care între minor și reprezentantul său legal nu există contrarietate de interese, este necesară în ipoteza intervenirii unor rațiuni susceptibile a-l împiedica pe acesta din urmă să asiste/reprezinte minorul la perfectarea actului de dispoziție*⁶¹.

În conformitate cu prevederile dispozițiilor art. 502 C.civ., părinții sunt supuși, în privința administrării bunurilor copilului minor, aceluiași dispoziții ca și tutorele. Se face astfel trimitere la dispozițiile referitoare la exercitarea tutelei cu privire la bunurile minorului, prevăzute în cuprinsul art. 140-146 C.civ.

Alineatul secund al art. 502 C.civ. dispune, în mod expres, faptul că *inventarul se va întocmi doar în situația în care minorul are bunuri doar de uz personal (îmbrăcăminte, jucării etc.). Per a contrario*, atunci când minorul deține în proprietate și alte bunuri mobile și/sau imobile, inventarul va trebui întocmit și de către părinți. Inventarul presupune verificarea, de un delegat al instanței de tutelă, în prezența părinților, la fața locului, a tuturor bunurilor minorului. Inventarul astfel întocmit este supus aprobării instanței de tutelă. Cu ocazia întocmirii inventarului, părinții vor declara în scris creanțele, datoriile sau alte pretenții pe care le au față de minor. În situația în care nu se vor declara de către părinți cele anterior menționate, se prezumă că părinții au renunțat la ele. Creanțele pe care părinții le au față de minor pot fi plătite voluntar numai cu autorizarea instanței de tutelă.

Părinții au îndatorirea de a-l reprezenta pe minor în actele juridice, dar numai până când acesta împlinește vârsta de 14 ani. Minorul care are împlinită această vârstă încheie singur acte juridice, cu încuviințarea părinților și autorizarea instanței de tutelă, când este cazul.

Așa cum rezultă din dispozițiile art. 502 C.civ. coroborate cu prevederile art. 144 C.civ., părinții nu pot, în numele minorului, să facă donații și nici să garanteze obligația altuia, exceptându-se darurile obișnuite, potrivite cu starea materială a minorului, sub sancțiunea nulității relative.

De asemenea, părintele nu poate, fără autorizarea instanței de tutelă, să facă acte de înstrăinare, împărțeală, ipotecare ori de grevare cu alte sarcini reale a bunurilor minorului, să renunțe la drepturile patrimoniale ale acestuia, precum și să încheie în mod valabil orice alte acte ce depășesc dreptul de administrare, sub sancțiunea nulității relative. Fac excepție actele de înstrăinare a bunurilor supuse pieirii, degradării, alterării ori deprecierei, precum și cele devenite nefolositoare pentru minor.

Acțiunea în anulare poate fi exercitată de oricare dintre părinți, precum și de către procuror, din oficiu sau la sesizarea instanței de tutelă.

Potrivit art. 502 C.civ. coroborat cu art. 145 C.civ., instanța de tutelă (de la domiciliul sau reședința minorului) dă autorizarea necesară pentru fiecare act în parte și cu indicarea, atunci când este cazul, a condițiilor în care se încheie actul, numai atunci când constată că actul răspunde unei nevoi sau prezintă un folos neîndoielnic pentru minor.

În literatura de specialitate⁶², s-a avansat opinia conform cu care încheierea de acte juridice între părinte și copil este interzisă, nefiind suficientă desemnarea unui curator special.

În ceea ce ne privește, considerăm că o atare opinie este greșită și nu putem fi de acord cu aceasta deoarece art. 502 C.civ. proclamă identitatea în drepturi și îndatoriri între părintele reprezentant al minorului său și tutorele reprezentant al unui minor lipsit de ocrotire părintească. Practic, se face trimitere la dispozițiile referitoare la exercitarea tutelei cu privire la bunurile minorului, prevăzute în art. 140-146 C.civ. Este vorba de dispozițiile legale privitoare la inventarul bunurilor minorului, la administrarea bunurilor sale, la reprezentarea acestuia. Așa cum am reliefat anterior, în conformitate cu prevederile art. 144 C.civ., *legiuitorul instituie interdicția pentru părinți de a face, în numele minorului, donații ori să garanteze obligația altuia, exceptându-se darurile obișnuite, potrivite cu starea materială a minorului, sub sancțiunea nulității relative*. De asemenea, părinții nu pot, fără autorizarea instanței de tutelă, să facă acte de înstrăinare, împărțeală, ipotecare ori de grevare cu alte sarcini reale a bunurilor minorului, să renunțe la drepturile patrimoniale ale acestuia, precum și să încheie în mod valabil orice alte acte ce depășesc dreptul de administrare, sub sancțiunea nulității relative. Fac excepție actele de înstrăinare a bunurilor supuse pieirii, degradării, alterării ori deprecierei, precum și cele devenite nefolositoare pentru minor. Prin urmare, *părintele poate încheia acte juridice în beneficiul minorului, prin care patrimoniul copilului se va augmenta*. Scopul normei este de a interzice actele păgubitoare pentru minor.

Sub auspiciile vechiului Cod al familiei au existat situații în care birourile notariale au solicitat autorității tutelare instituirea curatelei și numirea unui curator care să reprezinte

sau, după caz, să asiste, un minor, în fața notarului public, la perfectarea unor acte de dispoziție (e.g., donație, vânzare-cumpărare) ce se vor încheia între minor și părintele / părinții săi, prin care patrimoniul minorului se va augmenta.

De asemenea, și sub auspiciile Codului civil, birourile notariale solicita autorității tutelare instituirea curatelei și numirea unui curator care să reprezinte, în fața notarilor publici, interesele minorilor în vederea încheierii, de către aceștia, pe de o parte, și părinții lor, pe de altă parte, a unor acte de dispoziție prin care patrimoniul celor dintâi va crește. Curatorul numit de către autoritatea tutelară printr-o dispoziție a primarului va fi validat de către instanța de tutelă care, dacă consideră oportun perfectarea respectivului act de dispoziție, va încuviința încheierea acestuia⁶³.

III. Exercițarea autorității părintești. A) Modul de exercitare. Legiuitorul instituie în cuprinsul primului alineat al art. 503 C.civ. o conclurare, o colaborare a părinților privitoare la maniera de exercitare a autorității părintești. Prin exercitarea împreună și în mod egal a autorității părintești, este imperativ a se înțelege *conturarea unei poziții similare pentru ambii părinți, în sensul în care aceștia beneficiază de aceleași drepturi, respectiv le incumbă aceleași obligații referitoare la instituția exercitării autorității părintești.*

În egală măsură, din perspectiva noastră, dispozițiile alin. (1) al art. 503 C.civ. consacră *regula generală* în ceea ce privește modul de exercitare al autorității părintești în cadrul căsătoriei, respectiv în ipoteza în care nu există dispute parentale referitoare la modalitatea de exercitare a ocrotirii părintești.

Așadar, *regula generală o constituie exercitarea autorității părintești în comun*, ceea ce implică faptul că ambii părinți trebuie să aibă o contribuție în relație cu această instituție, mai exact să beneficieze de aceleași privilegii și să îndeplinească același sarcini inerente dezvoltării armonioase a unui copil.

Alineatul secund al art. 503 C.civ. statornicește, din punctul nostru de vedere, *ideea existenței unui mandat tacit acordat celuilalt părinte*, exclusiv în conjunctura în care unul dintre părinți încheie singur un act curent necesar exercitării drepturilor și îndeplinirii îndatoririlor părintești, având ca și cocontractant un terț de bună-credință.

Față de această atitudine adoptată de legiuitor, se impune a fi formulate unele precizări care constituie, în viziunea noastră, efecte ale regulii mandatului tacit în circumstanța pendinte.

În prim plan, se acordă eficacitate protejării principiului bunei-credințe, în sensul în care nu ar fi o soluție viabilă pentru terții care au contractat cu bună-credință, desființarea unor acte curente încheiate de către un singur părinte, terții având reprezentarea faptului că au perfectat raporturi juridice cu ambii părinți, în condițiile în care nu au avut cunoștință de poziția vădit contrară a părintelui care este prezumat că și-a dat consimțământul.

În plan secund, este mai mult decât evident că un act curent nu are o aplicabilitate și, pe cale de consecință, o importanță covârșitoare, sens în care viziunea flexibilă a legiuitorului este de bun augur în acest context. Mai exact, viziunea suplă a legiuitorului la care facem referire, se mulează pe necesitatea ca orice act curent să poată fi încheiat de oricare

dintre titularii ocrotirii părintești, fiind neîndoielnic faptul că natura unui astfel de raport juridic nu poate avea repercusiuni vitale asupra situației minorului.

Mai mult decât atât, în condițiile în care, făcând o trimitere la partea generală a dreptului civil, minorul este apt să încheie acte curente, tocmai datorită insignifianței acestora și a absenței consecințelor esențiale pe care să le producă, apreciem că unui părinte (ajuns la un moment al vieții în care ar trebui să-l caracterizeze responsabilitatea față de familie) trebuie să i se permită să depună diligențe pentru perfectarea unor acte curente cu terți de bună-credință, chiar în absența consimțământului celuilalt părinte.

Per a contrario, în ipoteza încheierii unor acte curente cu terți având o atitudine fundamentată pe rea-credință, mandatul tacit nu operează și, prin urmare, părintele cocontractant nu poate invoca prezumția existenței consimțământului celuilalt părinte.

B) Exercițarea autorității părintești în situația unui divorț. Potrivit art. 504 C.civ., în situația în care părinții sunt divorțați, autoritatea părintească se exercită potrivit dispozițiilor referitoare la efectele divorțului în raporturile dintre părinți și copii.

Articolul 504 C.civ. reglementează ipoteza exercitării autorității părintești în caz de divorț, făcându-se trimitere la prevederile referitoare la consecințele divorțului în raporturile dintre părinți și copii.

Spre deosebire de vechiul Cod al familiei, care reglementa ca măsură obligatorie încredințarea copiilor unuia sau altuia dintre soți sau, în mod excepțional, unei terțe persoane, Codul civil schimbă concepția în ceea ce privește exercitarea autorității părintești instituind, în cascadă, o paletă diversificată de măsuri, pornind de la principiul conform căruia, pe cât posibil, divorțul nu trebuie să altereze raporturile dintre părinții și copiii lor minori⁶⁴.

Așa cum putem observa lecturând dispozițiile art. 397 C.civ., după desfacerea căsătoriei, autoritatea părintească revine în comun ambilor părinți, afară de cazul în care instanța de tutelă decide altfel.

În ceea ce ne privește, *considerăm* că, odată cu pronunțarea divorțului, atunci când instanța de tutelă constată că interesul superior al copilului minor presupune ca autoritatea părintească să fie exercitată în comun de către ambii părinți ai acestuia, când din ancheta psihosocială întocmită de către autoritatea tutelară rezultă de asemenea ca autoritatea părintească să revină în comun ambilor părinți, se va aplica regula generală, respectiv a exercitării autorității părintești în comun de către ambii părinți, nefiind necesar, așa cum s-a evidențiat și în literatura de specialitate⁶⁵, acordul părinților.

Cu toate că nu este necesar acordul părinților în ceea ce privește stabilirea de către instanță a modului în care urmează a fi exercitată autoritatea părintească asupra copiilor minori, *obligatorie este ascultarea părinților*, pentru a se afla poziția acestora în raporturile cu minorii, atunci când nu și-au exprimat poziția cu privire la exercitarea drepturilor părintești.

Având în vedere cele reliefate, în opinia noastră, atunci când unul dintre părinți solicită instanței de tutelă să nu-i acorde autoritate părintească, instanța nu poate accepta *de plano* un astfel de petit, ci trebuie să analizeze dacă există motive temeinice care să admită derogarea de la regula generală a exercitării autorității părintești de către ambii părinți (spre exemplu: violența, exploatarea copilului etc.).

În literatura de specialitate⁶⁶, s-a reliefat opinia, la care aderăm și noi, conform căreia *exercitarea autorității părintești în comun de ambii părinți este un drept al copilului*, de care acesta nu poate fi lipsit decât în momentul în care există motive justificate de interesul său superior.

Prin instituirea regulii exercitării în comun a autorității părintești, *din punctul nostru de vedere*, s-a urmărit *responsabilizarea ambilor părinți*.

Dacă există motive întemeiate, *având în vedere interesul superior al copilului*, instanța hotărăște ca autoritatea părintească să fie exercitată numai de către unul dintre părinți, conform art. 398 alin. (1) C.civ. Analizând dispozițiile art. 397 C.civ., se poate opina că exercitarea autorității părintești doar de către unul dintre părinți constituie *excepția* în ceea ce privește stabilirea autorității părintești de către instanța de judecată competentă să pronunțe divorțul.

Ceea ce interesează practic este semnificația sintagmei „*dacă există motive întemeiate*”. Autorii Codului civil nu au stipulat în cuprinsul art. 398 C.civ. care ar fi situațiile în care autoritatea părintească ar reveni în mod exclusiv unuia dintre părinți. Cu toate acestea, Legea nr. 272/2004 în cuprinsul alin. (7) al art. 36 enumeră, cu titlu exemplificativ, *motivele întemeiate pentru care instanța poate să decidă ca autoritatea părintească să se exercite de către un singur părinte, și anume: alcoolismul, boala psihică, dependența de droguri a celuilalt părinte, violența față de copil sau față de celalalt părinte, condamnările pentru infracțiuni de trafic de persoane, trafic de droguri, infracțiuni cu privire la viața sexuală, infracțiuni de violență, precum și orice alt motiv legat de riscurile pentru copil, care ar deriva din exercitarea de către acel părinte a autorității părintești*.

Exercitarea autorității părintești de către un singur părinte se dispune atunci când, având în vedere *interesul superior al copilului*, se constată de instanța de tutelă că: exercitarea drepturilor părintești în comun nu este în beneficiul copilului, provoacă conflicte și șicane între soți, atunci când s-a constatat că este imposibilă comunicarea între părinții copilului, când unul dintre părinți manifestă în mod cotidian un dezinteres total față de copilul său, este diagnosticat cu o boală psihică gravă etc.

În *determinarea interesului superior al copilului* pot fi avute în vedere următoarele criterii⁶⁷: a) nevoile fizice, emoționale, psihologice ale copilului având în vedere vârsta și etapa de dezvoltare; b) identitatea culturală, religioasă, lingvistică, spirituală a copilului, apartenența la o anumită etnie; c) opiniile și preferințele copilului în măsura în care acestea pot fi verificate în mod rezonabil; d) istoricul copilului; e) orice formă de violență din familie; f) orice plan propus pentru îngrijirea și creșterea copilului; g) natura, forța și stabilitatea relației dintre copil și fiecare dintre părinți, membrii familiei restrânse și extinse; h) orice decizie a instanței cu privire la copil relevante pentru siguranța și bunăstarea copilului; i) capacitatea tuturor persoanelor cu privire la care decizia instanței se poate aplica, de a comunica, coopera în chestiuni care privesc copilul, de a contribui la creșterea și dezvoltarea acestuia.

Toate aceste criterii au la bază ideea de bine suprem al copilului, de interes superior fără de care autoritatea părintească nu ar reprezenta nimic, fiind un concept golit de orice valențe și fără aplicabilitate practică.

Așadar, putem opina faptul că, *autoritatea părintească se concretizează practic prin îndatorirea părinților de a asigura protecția și educația copilului, respectând persoana acestuia, aceasta fiind structura de bază pe care urmează să se clădească toate celelalte drepturi și obligații ale părinților ca și componente ale autorității părintești și prin care se realizează faptic protecția copilului.*

În toate cazurile privind exercitarea autorității părintești, *ascultarea copilului este obligatorie.*

Atunci când instanța dispune ca autoritatea părintească asupra copiilor va reveni în mod exclusiv unuia dintre părinți, *celălalt părinte păstrează dreptul de a veghea asupra modului de creștere și educare a copilului, precum și dreptul de a consimți la adopția acestuia.* În caz de neînțelegere între părinți, instanța de tutelă decide cu privire la modalitățile de exercitare a acestui drept.

În practică⁶⁸ s-a decis că, în lipsa unui motiv întemeiat în sensul legii, nu se putea dispune exercitarea autorității părintești exclusiv de către reclamantă, interesul minorei justificând ca ansamblul drepturilor privitoare la persoana și bunurile sale să revină ambilor părinți. Faptul că interesele minorei pot fi realizate mult mai ușor prin exercitarea autorității părintești doar de către mamă, în condițiile în care tatăl locuiește în altă localitate, evitându-se blocajele de comunicare și relaționare între cei doi foști concubini, precum și cele legate de distanța dintre părinți, nu se circumscrie unor motive temeinice în sensul legii, în condițiile în care există mijloace rapide de comunicare, iar ambii părinți trebuie să dea dovadă de maturitate și să acționeze numai în interesul fiicei lor”.

C) Situația copilului din afara căsătoriei. În cazul copilului din afara căsătoriei a cărui filiație a fost stabilită concomitent sau, după caz, succesiv față de ambii părinți, autoritatea părintească se exercită în comun și în mod egal de către părinți, dacă aceștia conviețuiesc [alin. (1) al art. 505 C.civ.]. Dacă părinții copilului din afara căsătoriei nu conviețuiesc, modul de exercitare a autorității părintești se stabilește de către instanța de tutelă, fiind aplicabile prin asemănare dispozițiile privitoare la divorț [alin. (2) al art. 505 C.civ.]. Instanța sesizată cu o cerere privind stabilirea filiației este obligată să dispună asupra modului de exercitare a autorității părintești, fiind aplicabile prin asemănare dispozițiile privitoare la divorț [alin. (3) al art. 505 C.civ.].

Alineatul prim al art. 505 C.civ. face referire la cazul particular al copilului din afara căsătoriei. În acest context, legiuitorul învederează, în mod expres, că în situația copilului din afara mariajului a cărui filiație a fost stabilită în același timp sau, după caz, consecutiv, față de ambii părinți, *autoritatea părintească se exercită după regula generală, respectiv în comun, numai în situația conviețuirii acestora.*

În mod firesc, *ipoteza lipsei conviețuirii a părinților copilului din afara căsătoriei* este reglementată în alineatul următor al articolului disecat, la alineatul doi, unde se stipulează că, într-o atare situație, revine instanței de tutelă sarcina stabilirii manierei de exercitare a autorității părintești, cu precizarea că sunt incidente, prin asemănare, prevederile referitoare la desfacerea căsătoriei.

Foarte succint, fără a ne repeta, enumerăm operațiunile specifice care vor fi săvârșite într-un litigiu de acest gen, și anume: ascultarea copilului minor în condițiile art.

264 C.civ., precum și efectuarea, de către autoritatea tutelară competentă, a unei anchete psihosociale la domiciliile ambilor părinți.

Alineatul al treilea impune o obligativitate pentru completul de judecată investit cu soluționarea unei solicitări referitoare la stabilirea filiației. Această obligație se referă la dispunerea asupra manierei de exercitare a autorității părintești, chiar dacă obiectul pricinii este acela de stabilire a filiației și în pofida faptului că nu s-a formulat de către părți un petit referitor la modul de exercitare a autorității părintești. Pe cale de consecință, dispozitivul sentinței pronunțate de către judecător într-o situație asemănătoare va cuprinde atât soluția în conexiune cu conexiunea filiației, precum și stabilirea modalității de exercitare a autorității părintești (o urmare firească a faptului că doar la acel moment s-a stabilit filiația unui minor).

D) Învoiala părinților privitor la exercitarea autorității părintești. În conformitate cu dispozițiile art. 506 C.civ., „Cu încuviințarea instanței de tutelă părinții se pot înțelege cu privire la exercitarea autorității părintești sau cu privire la luarea unei măsuri de protecție a copilului, dacă este respectat interesul superior al acestuia. Ascultarea copilului este obligatorie, dispozițiile art. 264 fiind aplicabile”. Prevederile legale asupra cărora ne aplecăm, instituie oportunitatea compromisului intervenit între părinți în legătură cu exercitarea autorității părintești sau cu privire la luarea unei măsuri de protecție a copilului. Câteva precizări sunt necesare.

În primul rând, convenția dintre părinți nu produce efecte de plin drept, fiind absolut imperativă încuviințarea instanței de tutelă. În acest context, subliniem faptul că instanța de tutelă nu este ținută de respectarea acestui compromis, ci în funcție de probele administrate în cauză, poate să pronunțe o altă soluție.

În plan secund, deși este principalul aspect de care va ține seama instanța de judecată în momentul deliberării, se va prioritiza principiul interesului superior al minorului.

Având o problematică implicând aspecte deosebite, litigiile privitoare la exercitarea autorității părintești nu pot fi tranșate în absența ascultării copilului minor, căruia, în mod esențial, trebuie să i se permită a-și expune perspectiva în legătură cu maniera în care va fi ocrotit părintește.

E) Situația de excepție - exercitarea autorității părintești de către un singur părinte. Dacă unul dintre părinți este decedat, declarat mort prin hotărâre judecătorească, pus sub interdicție, decăzut din exercițiul drepturilor părintești sau dacă, din orice motiv, se află în neputință de a-și exprima voința, celălalt părinte exercită singur autoritatea părintească (art. 507 C.civ.).

În cuprinsul acestor dispoziții, legiuitorul creionează circumstanța nefericită a absenței permanente a unuia dintre părinți. Oferind detalii suplimentare, însă, fără a statua într-un mod exhaustiv rațiunile ce pot interveni, legiuitorul arată că în conjunctura decesului unuia dintre părinți, a declarării morții prin sentință judecătorească, a punerii sub interdicție, a decăderii din exercițiul drepturilor părintești sau a oricăror alte motive care îl plasează în imposibilitatea exprimării voinței, exercitarea autorității părintești revine celuilalt părinte, care va ocroti singur minorul.

Într-o atare conjunctură, poate interveni, cel puțin o problemă spinoasă, din punctul nostru de vedere. Astfel, ipoteza de lucru este cea conform căreia căsătoria a doi

soți a fost desfăcută sub auspiciile vechii reglementări, respectiv Codul familiei, iar minorii rezultați din mariaj au fost încredințați spre creștere și educare unuia dintre părinți și intervine decesul părintelui ce urma să vegheze în mod direct la dezvoltarea minorilor, având custodia copiilor. Dubiul care există cu referire la această circumstanță poate fi conturat prin următoarea întrebare: *În acest caz, celălalt părinte rămas în viață va exercita singur autoritatea părintească de drept sau va fi necesară intervenția instanței?* Din perspectiva noastră, intervenția instanței este imperioasă. Atâta timp cât instanța a stabilit că încredințarea minorilor va reveni doar unui părinte, ceea ce implică, ușor forțat spus, o custodie exclusivă, apreciem că instanța va trebui să dispună ca exercitarea autorității părintești să revină părintelui rămas în viață⁶⁹. Pe de altă parte, considerăm că nu este necesar concursul instanței în ipoteza în care desfacerea căsătoriei a fost tranșată sub lumina Codului civil, iar instanța a dispus ca exercitarea autorității părintești să revină în comun ambilor părinți. În această a două ipoteză, părintele rămas în viață va exercita singur autoritatea părintească, fiind un efect de drept.

IV. În loc de concluzii. Renunțarea de către autorii Codului civil la sintagma „ocrotire părintească” din vechea reglementare și utilizarea terminologiei „autoritate părintească” marchează revenirea la tradiția normativă română din domeniul.

Așa cum am relatat în cuprinsul lucrării, autoritatea părintească reprezintă un conglomerat de drepturi și îndatoriri, atât unele, cât și celelalte având un unic deziderat și ideal comun, anume binele copilului, exprimat într-un limbaj simplu și laic, sau într-unul tehnic, de specialitate, interesul superior al copilului; autoritatea părintească nu este nimic altceva decât consacrarea juridică a unei obligații în primul rând morale, și anume de a conduce copilul la vârsta adultă și la independența sa, asigurându-i protecția și educația, prin respectul persoanei sale.

* *Inspector principal, Compartimentul Autoritate Tutelară din cadrul Primăriei municipiului Bistrița, molomanboby@yahoo.com*

** *Avocat, Baroul Bistrița-Năsăud, ciprian_ureche@yahoo.com*

¹ Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 511 din 24 iulie 2009, și ulterior republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 505 din 15 iulie 2011, cu modificările și completările ulterioare.

Brevitatis causa, în prezentul studiu, referirile la Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările și completările ulterioare, se vor face cu ajutorul expresiei „Codul civil” sau a abrevierii „C.civ.”.

² Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 159 din 5 martie 2014.

³ Art. 483 C.civ. are următorul text legal: „(1) *Autoritatea părintească este ansamblul de drepturi și îndatoriri care privesc atât persoana, cât și bunurile copilului și aparțin în mod egal ambilor părinți.* (2) *Părinții exercită autoritatea părintească numai în interesul superior al copilului, cu respectul datorat persoanei acestuia, și îl asociază pe copil la toate deciziile care îl privesc, ținând cont de vârsta și de gradul său de maturitate.* (3) *Ambii părinți răspund pentru creșterea copiilor lor minori*”.

⁴ A.-R. Motica, *Considerații privind aplicarea principiului ocrotirii „interesului superior al copilului” în caz de divorț al părinților săi*, în *Analele Universității de Vest din Timișoara, Seria Drept*, nr. 2/2014, p. 136.

⁵ Prin „părinți” înțelegem atât părinții firești, cât și cei adoptivi.

⁶ A.-R. Motica, *op. cit.*, p. 135.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Art. 484 C.civ., cu marginala „Durata autorității părintești”, are următorul text legal: „Autoritatea părintească se exercită până la data când copilul dobândește capacitatea deplină de exercițiu”.

⁹ În limbajul curent, termenul „respect” are semnificația de atitudine sau sentiment de stimă, considerație sau de prețuire deosebită a unei persoane față de o altă persoană (Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ed. a II-a, Ed. Universul Enciclopedic, București, 1998, p. 919).

¹⁰ T. Bodoașcă, *Opinii privind „autoritatea părintească” în reglementarea Codului civil*, în *Dreptul* nr. 9/2014, p. 33.

¹¹ Exodul 20:12.

¹² Coloseni 3:20.

¹³ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 409 din 10 iunie 2011.

¹⁴ Măsurile de protecție specială a copilului, potrivit art. 59 din Legea nr. 272/2004, sunt: plasamentul (art. 62-67), plasamentul în regim de urgență (art. 68-70) și supravegherea specializată (art. 71).

¹⁵ Conținutul autorității părintești este același, indiferent dacă copilul este din căsătorie, din afara mariajului sau din adopție, ori este rezultatul reproducerii umane asistate medical cu terț donator (C.T. Ungureanu, *Drept civil. Partea generală. Persoanele – în reglementarea noului Cod civil*, Editura Hamangiu, București, 2012, p. 368).

¹⁶ M.A. Oprescu, *Ocrotirea părintească*, Editura Hamangiu, București, 2010, p. 123.

¹⁷ Jud. Slatina, S. civ., Sent. civ. nr. 2565/2014, publicată pe www.portal.just.ro.

¹⁸ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 205 din 24 marie 2014.

¹⁹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 510 din 24 iulie 2009.

Brevitatis causa, în prezentul studiu, referirile la Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, se vor face cu ajutorul expresiei „Codul penal” sau a abrevierii „C.pen.”.

²⁰ Pentru o analiză detaliată, a se vedea I. VasIU, *Drept penal. Partea specială conform Noului Cod penal. Articolele 188-256*, Editura Albastră, Cluj-Napoca, 2014, p. 79-82; S. Bogdan (coord.), D.A. Șerban, G. Zlati, *Noul Cod penal. Partea specială. Analize, explicații, comentarii. Perspectivă clujeană*, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 58-61.

²¹ T. Toader, *Comentarii (art. 197)*, în G. Antoniu (coord.) et alii, *Explicații preliminare ale noului Cod penal*, Vol. III – art. 188-256, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 83.

²² Potrivit Legii nr. 273/2004, în vederea adopției părintele minor care a împlinit vârsta de 14 ani își exprimă consimțământul asistat de către ocrotitorul său legal.

²³ T. Bodoașcă, A. Drăghici, I. Puie, I. Maftei, *Dreptul familiei*, ediția a II-a conform noului Cod civil, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 560.

²⁴ *Ibidem*, p. 561.

²⁵ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 201 din data de 21 martie 2014.

²⁶ L. Irimia, *Comentariu (sub art. 493)*, în „Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Art. 1-2664”, (coordonatori: F.A. Baias, R. Constantinovici, E. Chelaru, I. Macovei), Editura C.H. Beck, București, 2012, p. 538.

²⁷ T. Bodoașcă, A. Drăghici, I. Puie, I. Maftei, *op.cit.*, p. 567.

²⁸ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 96 din 27 septembrie 1991 și republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 9 din 24 ianuarie 1997, în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 387 din 18 august 2000, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 77 din 31 ianuarie 2011 și în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 96 din 7 februarie 2014

- ²⁹ Art. 495 C.civ. are următorul conținut legal: „(1) Părinții pot cere oricând instanței de tutelă înapoierea copilului de la orice persoană care îl ține fără drept. (2) Instanța de tutelă poate respinge cererea numai dacă înapoierea este vădit contrară interesului superior al copilului. (3) Ascultarea copilului este obligatorie, dispozițiile art. 264 fiind aplicabile”.
- ³⁰ Pentru o analiză detaliată a infracțiunii de nerespectare a măsurilor privind încredințarea minorilor, precum și propunerile de lege feranda exprimate de noi, a se vedea B.D. Moloman, *Infracțiunea de nerespectare a măsurilor privind încredințarea minorului în reglementarea Noului Cod penal*, în *Pandectele Române* nr. 11/2014, p. 41-55.
- ³¹ L. Irimia, *Comentariu (sub art. 496)*, în „Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Art. 1-2664”, cit. supra, p. 542.
- ³² *Ibidem*.
- ³³ Jud. Târnăveni, S. civ., Sent. civ. nr. 809/2014, nepublicată.
- ³⁴ A se vedea Jud. Bistrița, S. I civ., Sent. civ. nr. 5812/2012, publicată în G.C. Frențiu, *Dreptul familiei. Practică judiciară conform noului Cod civil. Jurisprudență C.E.D.O.*, Editura Hamangiu, București, 2013, p. 135-138.
- ³⁵ Jud. Bistrița, S. I civ., Sent. civ. nr. 5812/2012, publicată în G.C. Frențiu, *op.cit.*, p. 135-138.
- ³⁶ Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 243 din data de 30 septembrie 1992.
- ³⁷ M.A. Opreșcu, *op.cit.*, p. 131.
- ³⁸ *Ibidem*.
- ³⁹ L. Irimia, *Comentariu (sub art. 498)*, în „Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Art. 1-2664”, cit. supra, p. 544.
- ⁴⁰ Pentru o abordare detaliată a obligațiilor solidare, a se vedea L. Pop, I.F. Popa, S.I. Vidu, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile conform Noului Cod civil*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 612 și urm.
- ⁴¹ Trib. București, S. a IV-a civ., Dec. civ. nr. 959/2009, în E. Roșu, D.A.T. Rădulescu, *Dreptul familiei. Practică judiciară*, ediția a II-a, Editura Hamangiu, București, 2011, p. 141.
- ⁴² C.A. București, S. a III-a civ., min. și fam., Dec. civ. nr. 39/2006, publicată în *Sintact*.
- ⁴³ Trib. București, S. a III-a civ., Dec. nr. 1250/R/2010, în E. Roșu, D.A.T. Rădulescu, *op.cit.*, p. 146.
- ⁴⁴ Jud. Beclean, S. civ., Sent. civ. nr. 645/2012, publicată în G.C. Frențiu, *op.cit.*, p. 46-47.
- ⁴⁵ În vechea reglementare era instituită o modalitate alternativă de executare a obligației de întreținere, lăsată la aprecierea instanței, în funcție de circumstanțele cauzei (G.C. Frențiu, *Comentariile Codului civil. Familia*, Editura Hamangiu, București, 2012, p. 360-361).
- ⁴⁶ D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 447.
- ⁴⁷ Pentru detalii, a se vedea E. Florian, Florian, *Dreptul familiei*, ediția a IV-a în reglementarea noului Cod civil, Editura C.H. Beck, București, 2011, p. 291-293.
- ⁴⁸ A se vedea, M. Tăbărcă, *Drept procesual civil. Vol. I – Teoria generală conform noului Cod de procedură civilă*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 657.
- ⁴⁹ C.A. Cluj, S. I-a civ., Dec. civ. nr. 209/R/2015, publicată pe www.curteadeapelcluj.ro.
- ⁵⁰ L.-C. Ureche, B.D. Moloman, *Analiza dispozițiilor alin. (2) al art. 150 din Noul Cod civil. Problematika instituirii curatelei în situația inexistenței contrarietății de interese între minor și reprezentantul său legal*, în *Revista Română de Jurisprudență* nr. 2/2014, p. 207.
- ⁵¹ *Ibidem*.
- ⁵² C.T. Ungureanu, *op.cit.*, p. 407; A.R. Tănase, *Noul Cod civil. Persoana fizică. Despre familie (art. 1-186, art. 252-534). Comentarii și explicații*, Editura C.H. Beck, București, 2012, p. 225; T. Bodoașcă, A. Drăghici, I. Puie, I. Maței, *op.cit.*, p. 588.

⁵³ Prin urmare, această competență a fost menținută instanței de tutelă o scurtă perioadă de timp. În reglementarea vechiul Cod al familiei, autoritatea tutelară era competentă, din punct de vedere material, să instituie curatelă, încuviințând perfectarea actului de dispoziție dacă era în interesul exclusiv al minorului, și să numească un curator care să asiste sau, după caz, să reprezinte minorii la perfectarea actelor de dispoziție.

⁵⁴ Chiar și în această situație, în care însuși textul legal prevede, în mod expres, faptul că este necesară validarea curatorului numit de către autoritatea tutelară, există unele Servicii de Autoritate Tutelară care, în mod eronat – din punctul nostru de vedere –, instituie curatelă, numesc curator și încuviințează perfectarea actului de dispoziție (în conformitate cu prevederile Codului civil, instanța de tutelă este cea care încuviințează perfectarea acestor de dispoziție, iar nu Autoritatea Tutelară).

⁵⁵ Jud. Bistrița, S. civ., Sent. civ. nr. 6616/2013, nepublicată; Jud. Bistrița, S. civ., înch. civ. nr. 3992/2013, nepublicată; Jud. Bistrița, S. civ., Sent. civ. nr. 162/2013, nepublicată; Jud. Bistrița, S. civ., înch. civ. nr. 380/2014, nepublicată; Jud. Bistrița, S. civ., Sent. civ. nr. 9810/2013, nepublicată.

⁵⁶ Jud. Bistrița, S. civ., Sent. civ. nr. 2029/2014, nepublicată; Jud. Bistrița, S. civ., Sent. civ. nr. 1424/2014, nepublicată.

⁵⁷ Jud. Bistrița, S. civ., Sent. civ. nr. 162/2013, nepublicată.

⁵⁸ B.D. Moloman, *Considerații privind competența Autorității Tutelare sub auspiciile noilor reglementări legale*, în *Pandectele Române* nr. 7/2014, p. 71.

⁵⁹ Potrivit art. 142 C.civ., tutorele are îndatorirea de a administra cu bună-credință bunurile minorului. De asemenea, tutorele nu poate înstrăina, fără avizul consiliului de familie și fără autorizarea instanței de tutelă, să facă acte de înstrăinare, împărțea, ipotecare ori grevare cu alte sarcini reale a bunurilor minorului, să renunțe la drepturile patrimoniale ale acestuia. Instanța de tutelă acordă tutorelui autorizarea pentru încheierea unor acte numai dacă acestea răspund unor nevoi sau prezintă un folos neîndoielnic pentru minor.

Având în vedere faptul că tutorele sau, după caz, părintele (reprezentantul legal) nu poate încheia acte care nu răspund unor nevoi sau nu prezintă un folos neîndoielnic pentru minor, cu atât mai mult curatorul nu poate perfectă astfel de acte, deoarece curatela, așa cum am mai stipulat, este un mijloc de ocrotire subsidiar tutelei.

Astfel, în ceea ce ne privește, considerăm că instituirea curatelei și reprezentarea sau, după caz asistarea minorului de către un curator în fața notarului public pentru încheierea unei declarații notariale prin care acesta renunță la orice pretenții pecuniare, materiale, morale sau de orice altă natură față, nu reprezintă un mijloc de ocrotire a acestora, iar întocmirea respectivei declarații nu se încadrează în categoria actelor care răspund unor nevoi sau prezintă un folos neîndoielnic pentru minori.

⁶⁰ L.-C. Ureche, B.D. Moloman, *Analiza dispozițiilor alin. (2) al art. 150 din Noul Cod civil...*, *op.cit.*, p. 209.

⁶¹ *Idem*, p. 210.

⁶² C. Irimia, *Comentariu (sub art. 501)*, în „Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Art. 1-2664”, *cit. supra*, p. 548; M. Șcheaua (coord.), M.M. Oprescu, M.A. Oprescu, *Noul Cod civil comentat și adnotat. Despre familie. Art. 258-534*, Editura Rosetti International, București, 2015, p. 444.

⁶³ Spre exemplu, Jud. Bistrița, S. civ., înch. civ. nr. 8485/28.10.2014, nepublicată.

⁶⁴ M. Avram, *Drept civil. Familia*, Editura Hamangiu, București, 2013, p. 157.

⁶⁵ G.C. Frențiu, *Comentarii și doctrină (la art. 397)*, în lucrarea colectivă „Noul Cod civil. Comentarii. Doctrină și jurisprudență”, Vol. I, art. 1-952, Editura Hamangiu, București, 2012, p. 572.

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ A.-R. Motica, *op.cit.*, p. 136.

⁶⁸ Trib. Teleorman, S. civ., Dec. civ. nr. 510/2015, publicată pe www.portal.just.ro.

⁶⁹ A se vedea, Jud. Bistrița, S. civ., Sent. civ. nr. 5460/2015, nepublicată.